

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

Факультет митної справи, матеріалів та технологій

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА РІВНЕНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ, ЯК РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ
СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ**

спеціальність 242 «Туризм»

освітня програма «Туризм»

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТР-41

_____ **КОЛЯДИЧ Андрій Едуардович**
(підпис)

Керівник:

_____ к.г.н., доц. **ЛЕПКИЙ М.І.**
(підпис)

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«__» _____ 2025 р.

Гарант освітньої програми:

к.е.н., доц. **ДАЩУК Ю.Є.**

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет митної справи, матеріалів та технологій

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»

Спеціальність: 242 «Туризм»

Освітня програма: «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Л.Ю. Матвійчук

(підпис)

« ___ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Колядичу Андрію Едуардовичу

1. Тема кваліфікаційної роботи *Історико-культурна спадщина Рівненської області, як ресурс для розвитку сентиментального туризму*
Керівник роботи *Лепкий Михайло Іванович, к.г.н., доцент*
затверджені наказом вищого навчального закладу від «02» січня 2025 р. №4/01-02
2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи до 01.06.2025 р.
3. Вихідні дані до роботи нормативно-правові документи України, науково-практична література з основної проблематики роботи, спеціалізовані періодичні видання, окремі Інтернет-ресурси.
4. Зміст розрахунково – пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ 1. Теоретичні основи вивчення сентиментального туризму
Розділ 2. Історико-культурна спадщина Рівненської області як ресурс розвитку сентиментального туризму
Розділ 3. Перспективи розвитку сентиментального туризму в Рівненській області
5. Перелік графічного матеріалу:
Схема автобусного маршруту територією Рівненської області «Поліська меланхолія»
Схема перспектив розвитку сентиментального туризму в Рівненській області на основі історико-культурних туристичних ресурсів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Розділ 1. Теоретичні основи вивчення сентиментального туризму</i>	доц. Лепкий М.І.		
<i>Розділ 2. Історико-культурна спадщина Рівненської області як ресурс розвитку сентиментального туризму</i>	доц. Лепкий М.І.		
<i>Розділ 3. Перспективи розвитку сентиментального туризму в Рівненській області</i>	доц. Лепкий М.І.		
<i>Висновки</i>	доц. Лепкий М.І.		
<i>Нормо контроль</i>	доц. Дащук Ю.Є.		

7. Дата видачі завдання «02» січня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи бакалавра	Термін виконання етапів дипломної роботи бакалавра	Примітка
1	<i>Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи</i>	до 01.12.2024 р.	
2	<i>Огляд літератури та досліджування проблеми для написання кваліфікаційної роботи</i>	20.01.2025 р.	
3	<i>Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи</i>	20.02.2025 р.	
4	<i>Написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи</i>	20.03.2025 р.	
5	<i>Написання проектної частини кваліфікаційної роботи</i>	20.04.2025 р.	
6	<i>Висновки</i>	01.05.2025 р.	
7	<i>Формування і організація списку використаних джерел</i>	10.05.2025 р.	
8	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра</i>	20.05.2025 р.	
9	<i>Нормоконтроль</i>	21.05.2025 р.	
10	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	до 30.05.2025 р.	
11	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	01.06.2025 р.	

Здобувач вищої освіти _____ (Колядич А.Е.)

Керівник кваліфікаційної роботи _____ (доц. Лепкий М.І.)

АНОТАЦІЯ

Анотація *Колядич А.Е.* Історико-культурна спадщина Рівненської області, як ресурс для розвитку сентиментального туризму. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота першого (бакалаврського) рівня, освітньо-професійної програми «Туризм», за спеціальністю 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування – Луцький національний технічний університет, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. – Луцьк, 2025. – 68 с., список джерел з 43 найменувань.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатку.

У роботі досліджено теоретичні основи вивчення сентиментального туризму, історико-культурну спадщину Рівненської області як ресурсу розвитку сентиментального туризму, а також перспективи розвитку сентиментального туризму в Рівненській області.

Об'єктом дослідження є історико-культурна спадщина Рівненської області. Предмет дослідження – перспективи використання історико-культурної спадщини Рівненської області для розвитку сентиментального туризму.

Новизна результатів дослідження полягає у виявленні та обґрунтуванні потенціалу історико-культурної спадщини Рівненщини для розвитку сентиментального туризму, що відкриває нові перспективи для залучення туристів, які прагнуть глибоких переживань та ностальгічних подорожей.

Ключові слова: туризм, сентиментальний туризм, історико-культурна спадщина, архітектурні пам'ятки, історичні події, видатні особистості, нематеріальна культурна спадщина, історико-культурний маршрут.

ANNOTATION

Annotation *Kolyadych A.E.* Historical and cultural heritage of the Rivne region, as a resource for the development of sentimental tourism. – Manuscript rights.

Qualification work of the first (bachelor's) level, educational and professional program "Tourism", specialty 242 Tourism, branches of knowledge 24 Service sphere – Lutsk National Technical University, Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business. – Lutsk, 2025. – 68 p., list of sources from 43 names.

The bachelor's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used, an appendix.

The work explores the theoretical foundations of the study of sentimental tourism, the historical and cultural heritage of the Rivne region as a resource for the development of sentimental tourism, as well as the prospects for the development of sentimental tourism in the Rivne region.

The object of the study is the historical and cultural heritage of the Rivne region. The subject of the study is the prospects for using the historical and cultural heritage of the Rivne region for the development of sentimental tourism.

The novelty of the research results lies in identifying and substantiating the potential of the historical and cultural heritage of the Rivne region for the development of sentimental tourism, which opens up new prospects for attracting tourists who seek deep experiences and nostalgic travels.

Keywords: tourism, sentimental tourism, historical and cultural heritage, architectural monuments, historical events, prominent personalities, intangible cultural heritage, historical and cultural route.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	10
1.1. Основні мотиви та чинники розвитку сентиментального туризму	10
1.2. Світовий досвід розвитку сентиментального туризму	13
1.3. Роль історико-культурної спадщини у формуванні сентиментального туризму	15
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	19
2.1. Архітектурні пам'ятки, історичні події та видатні особистості Рівненщини як об'єкти сентиментального туризму	19
2.2. Нематеріальна культурна спадщина, як ресурс сентиментального туризму	29
2.3. Розробка туристичного історико-культурного маршруту Рівненською областю	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	52
3.1. Проблеми розвитку історико-культурних туристичних ресурсів області	52
3.2. Перспективи розвитку історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області, як ресурсу сентиментального туризму	54
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Обґрунтування актуальності вибору теми роботи. Сучасні туристи все більше прагнуть не лише розваг, але й до глибоких, емоційних переживань під час подорожей. Сентиментальний туризм, орієнтований на відвідування місць, пов'язаних з особистими або колективними спогадами, родинними історіями, значущими подіями минулого, відповідає цій зростаючій потребі.

Рівненська область володіє багатим пластом історико-культурної спадщини, що включає замки, палаци, садиби, церкви, монастирі, археологічні пам'ятки та інші об'єкти, які несуть в собі історії родин, окремих особистостей, важливих історичних подій. Однак, багато з цих ресурсів залишаються маловідомими широкому загалу та недостатньо використовуються в туристичній сфері.

Актуальність дослідження проявляється також і в тому, що історико-культурна спадщина Рівненської області є сприятливою основою для розробки різноманітних тематичних екскурсій, маршрутів, квестів та інтерактивних програм, орієнтованих на сентиментальні переживання. Це можуть бути маршрути, пов'язані з відомими родинами, видатними особистостями, трагічними або героїчними подіями минулого. Саме ці складові визначають актуальність вибору моєї теми бакалаврської роботи.

Стан вивченості проблеми. Спроби належно теоретично та методологічно проаналізувати роль та місце культурної спадщини у розвитку туризму здійснюють Р. Кривенкова, Ю. Затилюк [18], І. Кудінова, С. Терз [19], Н. Бунтова [2] та інші. Теоретичні та прикладні аспекти вирішення проблем диференціації туризму за метою в Україні займалися такі вчені як М. Мальська, А. Грицишин [22], В. Борисенко, Н. Борисенко [1] та інші. Серед низки видів туризму усі ці автори виокремлюють ностальгійний та релігійний. Л.М. Немець, К.Ю. Сегіда та Н.В. Моштаківа акцентують увагу на значному впливі історико-культурної спадщини на психологічне оздоровлення туристів під час сентиментальних мандрівок. Однак більшість авторів розглядає об'єкти

культурно-історичної спадщини як елементи формування якісного туристичного продукту, залишаючи питання їх безпосереднього впливу на формування туристичної привабливості відкритим.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та визначення практичних напрямів використання історико-культурної спадщини Рівненської області для розвитку сентиментального туризму як перспективного виду туристичної діяльності в регіоні.

Для досягнення поставленої мети вирішено наступні *завдання*:

- розглянути теоретичні основи вивчення сентиментального туризму;
- проаналізувати архітектурні пам'ятки, історичні події та видатні особистості Рівненщини як об'єкти сентиментального туризму;
- охарактеризувати нематеріальну культурну спадщину, як ресурс сентиментального туризму;
- розробити туристичний історико-культурний маршрут Рівненською областю і проаналізувати особливості його організації;
- визначити перспективи розвитку сентиментального туризму в Рівненській області.

Об'єктом дослідження є історико-культурна спадщина Рівненської області. *Предмет дослідження* – перспективи використання історико-культурної спадщини Рівненської області для розвитку сентиментального туризму.

Перелік використаних у ході проведення дослідження методів. Для досягнення поставленої мети було застосовано комплекс наукових методів: аналіз наукової літератури та джерел – передбачається опрацювання теоретичних праць з туризму, історико-культурної спадщини, регіонального розвитку, а також досліджень, присвячених сентиментальному туризму та використанню історико-культурних ресурсів у туристичній діяльності. Описовий метод використовуватиметься для детальної характеристики історико-культурних об'єктів Рівненської області, які мають потенціал для розвитку сентиментального туризму. Картографічний метод

застосовуватиметься для візуалізації розташування історико-культурних об'єктів на території Рівненської області, їхньої доступності та потенційної інтеграції в туристичні маршрути сентиментального спрямування. SWOT-аналіз буде застосовано для виявлення сильних та слабких сторін історико-культурної спадщини Рівненської області як ресурсу для сентиментального туризму, а також визначення можливостей та загроз для його розвитку. Аналіз та синтез отриманих даних полягатиме в тому, що зібрана інформація буде систематизована, проаналізована та узагальнена для формулювання висновків та розробки практичних рекомендацій щодо використання історико-культурної спадщини Рівненської області з метою розвитку сентиментального туризму.

Джерела інформаційної бази дослідження. Використання теоретичних даних та досліджень вітчизняних вчених дозволило отримати об'єктивне уявлення про стан та тенденції розвитку історико-культурних туристичних ресурсів в Рівненській області. Матеріали туристичних агенцій, доступні в Інтернеті, також є важливим джерелом інформації. Вони надають можливість отримати актуальні дані про послуги та тенденції в туристичній галузі.

Новизна дослідження полягає у виявленні та обґрунтуванні потенціалу історико-культурної спадщини Рівненщини для розвитку сентиментального туризму, що відкриває нові перспективи для залучення туристів, які прагнуть глибоких переживань та ностальгічних подорожей.

Практична цінність одержаних результатів полягає в тому, що розроблений маршрут, а також рекомендації та висновки можна використовувати для розвитку мандрівок областю, що в свою чергу підвищить конкурентоздатність Рівненського регіону.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки та результати дослідження апробовані та опубліковані у вигляді тез у Студентському науковому віснику ЛНТУ, серія технічні науки (Луцьк, 2025 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів та висновків; містить 66 сторінок тексту, 29 рисунків, 5 таблиць. Список джерел включає 43 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Основні мотиви та чинники розвитку сентиментального туризму

В наукових доробках українських вчених часто зустрічається поняття «сентиментальний туризм», яке в географії туризму не має єдиного трактування [38]. Сентиментальний туризм є особливим видом подорожей, який базується на емоційній та особистій прив'язаності до певних місць. Це явище пов'язане з ностальгією, родинними коренями та прагненням відвідати території, які відіграли важливу роль у житті мандрівника або його предків. Сучасний світовий розвиток туризму підтверджує, що сентиментальні мотиви відіграють усе більшу роль у виборі подорожей [2].

Сутність сентиментального туризму полягає в тому, що він є емоційно наповненим видом подорожей, що викликаний особистими або родинними зв'язками з певною місцевістю. Це можуть бути рідні міста, села, історичні місця, культурні об'єкти або місця значущих подій у житті людини чи її предків. Таким чином, цей вид туризму можна розглядати як спосіб повернення до коріння, дослідження свого минулого, відновлення зв'язку з історією та культурною спадщиною [38].

З наукової точки зору сентиментальний туризм визначається як форма туризму, що спрямована на задоволення емоційних, ностальгічних та культурно-історичних потреб людини. Він може включати різні форми подорожей, зокрема відвідування місць дитинства, дослідження генеалогії, пошук могил предків, повернення до місць депортації або міграції тощо. Окремі дослідники відзначають, що сентиментальний туризм часто поєднується з культурним, етнічним, історичним та релігійним туризмом, оскільки він передбачає глибоке занурення у минуле та традиції [4].

У багатьох регіонах, які мають багату історію та культурні традиції, сентиментальний туризм стає потужним інструментом для економічного зростання. Відвідувачі, які прагнуть повернутися до місць свого походження або дізнатися більше про історію своїх предків, часто витрачають більше часу на дослідження регіону, відвідують музеї, історичні пам'ятки, користуються місцевими послугами та продуктами. Це створює попит на екскурсійні програми, культурні заходи, тематичні фестивалі та реконструкції історичних подій. Основні мотиви даного різновиду туризму подані на рис. 1.1.

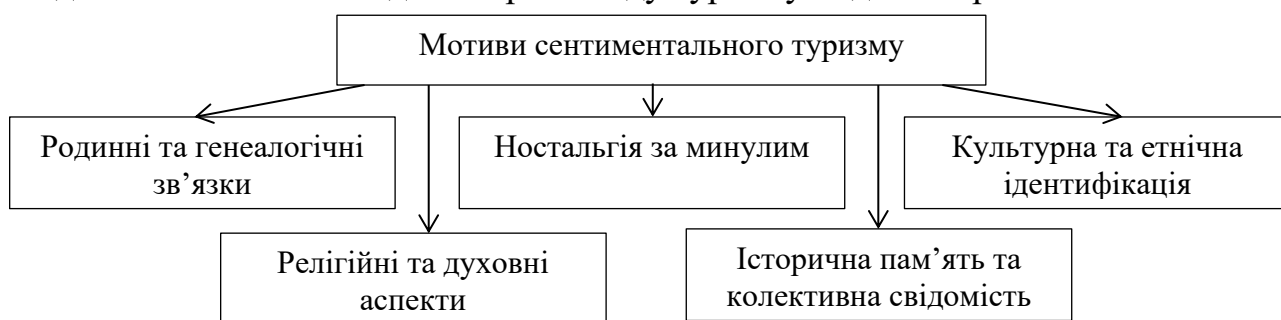

Рисунок 1.1. Основні мотиви сентиментального туризму [38]

Одним із ключових мотивів сентиментального туризму є бажання відвідати місця, пов'язані з родинною історією. Дослідження власного коріння стало популярним завдяки зростанню інтересу до генеалогії та доступності архівних даних. Люди прагнуть знайти могили предків, оглянути будинки, де вони жили, або дізнатися більше про історію своєї сім'ї.

Ностальгічні подорожі є поширеним мотивом серед людей, які хочуть повернутися до місць, де вони провели дитинство або молоді роки. Це можуть бути рідні міста, села, навчальні заклади або навіть курорти, де колись відбувалися значущі події життя. Такі подорожі викликають теплі спогади та сприяють відновленню зв'язку з минулим.

Серед мотивів сентиментального туризму важливу роль відіграє потреба людей у збереженні та зміцненні своєї культурної ідентичності. Люди прагнуть відвідати місця, пов'язані з їхньою національною або етнічною приналежністю. Наприклад, нащадки емігрантів повертаються до країн своїх предків, щоб відчувати національні традиції, мову та культуру [6].

Багато людей здійснюють сентиментальні подорожі, щоб відвідати місця, пов'язані з їхньою вірою та духовними переконаннями. Це можуть бути паломництва до святих місць, відвідування церков, монастирів або місць чудесних зілень, де їхні предки поклонялися або мали важливі релігійні переживання.

Відвідування місць важливих історичних подій є ще одним мотивом сентиментального туризму. Це можуть бути місця військових битв, геноциду, депортацій або інших значущих подій. Люди прагнуть зберегти пам'ять про своїх предків і пережити історію на власні очі [2].

Серед чинників, що сприяють його розвитку, виділяють глобалізацію, діджиталізацію, популяризацію історико-культурної спадщини, покращення інфраструктури та зміну підходів до подорожей (рис. 1.2).

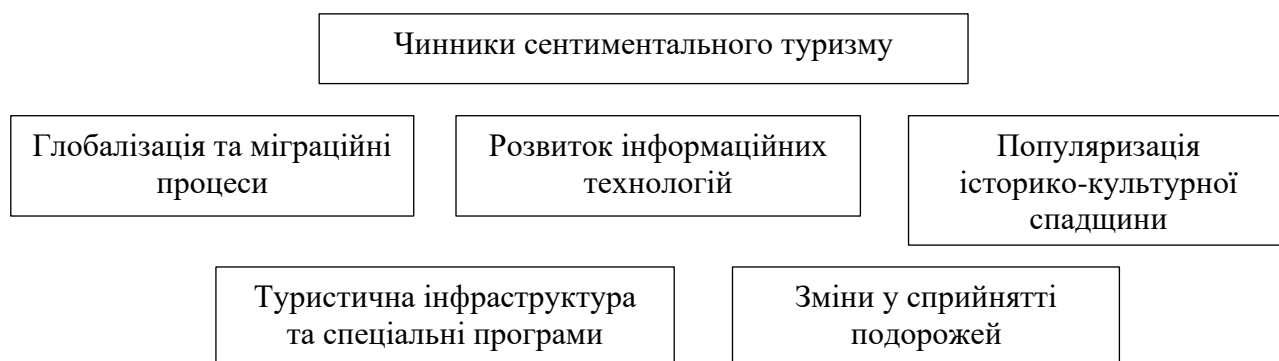

Рисунок 1.2. Основні чинники розвитку сентиментального туризму [41]

Одним з основних чинників розвитку сентиментального туризму є глобалізація та міграційні процеси. Сучасний світ характеризується інтенсивною міграцією. Люди переїжджають в інші країни або континенти у пошуках кращого життя, залишаючи рідні землі. Це створює потребу у відвідуванні місць, з якими вони пов'язані емоційно. Завдяки розвитку транспортної інфраструктури сентиментальний туризм стає доступнішим.

Розвиток інформаційних технологій сприяє пошуку інформації про родинну історію та місця предків. Архіви стають доступними онлайн, зростає популярність платформ для дослідження генеалогії, що дає людям змогу знаходити свої корені та планувати подорожі для їх дослідження.

Популяризація історико-культурної спадщини є ще одним чинником розвитку сентиментального туризму. Уряди та туристичні організації все більше акцентують увагу на розвитку історико-культурних пам'яток. Реставрація старих будівель, створення музеїв, фестивалі та заходи, присвячені певним історичним періодам, стимулюють інтерес туристів [25].

Наступним чинником розвитку сентиментального туризму є туристична інфраструктура та спеціальні програми. З розвитком туризму створюються спеціальні маршрути для сентиментальних мандрівників. Наприклад, у багатьох країнах розроблені програми для нащадків емігрантів, які хочуть відвідати батьківщину своїх предків. Також розширюється готельна база, розвивається транспортне сполучення та екскурсійні послуги.

Зміни у сприйнятті подорожей є ще однією складовою розвитку сентиментального туризму. Сучасні туристи все більше шукають емоційно насичені враження. Туризм перестає бути лише відпочинком, натомість набуває значення як спосіб пізнання себе, свого минулого та духовного зростання. Це сприяє розвитку сентиментальних подорожей [38].

Таким чином, сентиментальний туризм має значний потенціал для розвитку та збереження культурної спадщини як на локальному, так і на глобальному рівні.

1.2. Світовий досвід розвитку сентиментального туризму

Сентиментальний туризм – це особливий базовий вид подорожей, що настає на емоційних переживаннях, пов'язаних із минулим, родинною історією чи культурною ідентичністю. Він охоплює широкий спектр мотивацій: відвідування місць дитинства, рідних країв предків, історичних територій, з якими пов'язані важливі події або особливості спогади. У різних країнах світу сентиментальний туризм має специфічні форми, які залежать від історичних природних, міграційних процесів та культурних особливостей.

В Європі цей вид туризму тісно пов'язаний із подорожами нащадків переселенців, мігрантів і тих, хто був змушений покинути свої домівки внаслідок війн і політичних змін. Наприклад, у Німеччині, Польщі та Чехії популярні поїздки нащадків етнічних німців, які були виселені після Другої світової війни, до своїх колишніх будинків у Сілезії, Судетах та Померанії. В Україні активно розвивається туризм представників української діаспори з Канади, США, Польщі та інших країн, які прагнуть відвідати рідні села своїх предків, побачити старі церкви, кладовища, архіви та відчутти зв'язок з національною спадщиною. В Ірландії велика кількість нащадків емігрантів, особливо з Північної Америки та Австралії, повертається на батьківщину для вивчення своєї генеалогії, що стимулює розвиток туристичних маршрутів, історичних архівів та спеціальну програму з відновлення родинних зв'язків.

У Північній Америці значну роль у сентиментальному туризмі беруть представники афроамериканської спільноти, які відвідують країни Західної Африки, такі як Гана, Сенегал і Нігерія, які прагнуть доторкнутися до своїх предків, які були депортовані в рабство. Водночас велика єврейська діаспора Канади та США планує поїздки до Східної Європи – Польщі, України, Литви – для дослідження історії своєї родини, відвідування місць Голокосту та старих синагог. Корінні народи Північної Америки беруть участь у подорожах до територій, з якої їх примусово переселяли, відвідуючи місця історичних поселень своїх племен [41].

В Азії сентиментальний туризм також має свою специфіку. В Японії він пов'язаний із відвідуванням місць, де японці проживали до Другої світової війни, зокрема на Тайвані, в Кореї та Китаї. Китайці, чиї предки мігрували до Південно-Східної Азії, зокрема до Індонезії, Малайзії та Філіппін, повертаються на історичну батьківщину в пошуках родинних коренів.

В Африці розвиток сентиментального туризму найбільш помітний у країнах, пов'язаних з історією работоргівлі. Наприклад, Гана в 2019 році запустила програму «Year of Return», яка була спрямована на залучення афроамериканців з наданням відвідувачів історичних місць, пов'язаних із

робітничими місцями, таких як острів Горее в Сенегалі або фортеця Елміна в Гані.

Окремий напрямок сентиментального туризму розвивається на Близькому сході та в країнах, що зазнали масових міграцій. Євреї-сефарди, чії предки були вигнані з Іспанії в 1492 році, відвідали поїздки до Толедо, Кордови та інших міст, пов'язаних з єврейською історією. Вірмени, які виходять із родини, що пережили геноцид 1915 року, повертаються до Туреччини, щоб побачити місця, де жили їхні предки [6].

Сучасні технології значно сприяють організації сентиментального туризму. Інтернет-ресурси дозволяють людям знайти своїх батьків, створювати родові дерева та шукати інформацію в архівах. Віртуальні тури дають можливість дізнатися більше про історичні місця навіть без фізичної подорожі, а соціальні мережі допомагають об'єднувати людей із подібними інтересами.

Таким чином, сентиментальний туризм є напрямком розвитку туристичної галузі у світі. Він допомагає збереженню історичної пам'яті, підтримці культурних традицій та зміцненню зв'язків між поколіннями. Для багатьох країн, особливо тих, які мають велику діаспору, цей вид туризму є не лише економічно вигідним, а й культурно значущим, адже дозволяє людям відновлювати родинні зв'язки, поглиблювати знання про своє коріння та переживати глибокі емоційні моменти, повертаючись до місць, які змінювали важливу роль в історії своїх родин.

1.3. Роль історико-культурної спадщини у формуванні сентиментального туризму

Історико-культурна спадщина відіграє важливу роль у розвитку сентиментального туризму в Україні, оскільки саме завдяки пам'яткам минулої людини можна відчувати глибокий душевний зв'язок із певними місцями. Багатовікова історія, культурна самобутність та збережені архітектурні й

меморіальні об'єкти стають осередками подорожей, що викликають ностальгію та духовне збагачення. Для багатьох українців, особливо представників діаспори, такі поїздки є способом віднайти своє коріння, побачити землю предків і зануритися в традиції, що формували національну ідентичність. Київ, Львів, Луцьк, Чернівці, Кам'янець-Подільський, пропонують унікальну атмосферу, де поєднуються європейська та українська культурна спадщина, тоді як місця історичних подій, зокрема Дубно чи Кременець, нагадують про героїчні сторінки минулого [2].

Також важливу роль відіграють сакральні об'єкти, зокрема Києво-Печерська лавра, Софія Київська, дерев'яні церкви Карпат, які приваблюють не лише паломників, а й людей, які хочуть відчутти духовний зв'язок із предками. Досліджуючи Державний реєстр пам'яток України можна відмітити, що розташування сакральних об'єктів спадщини, які мають національне та регіональне значення, підпорядковується певним закономірностям. Ці особливості обумовлені історичними подіями, природними умовами та культурними процесами, що вплинули на розвиток країни [24]. Різноманіття структури сакральних об'єктів України подано на рис. 1.3-1.4.

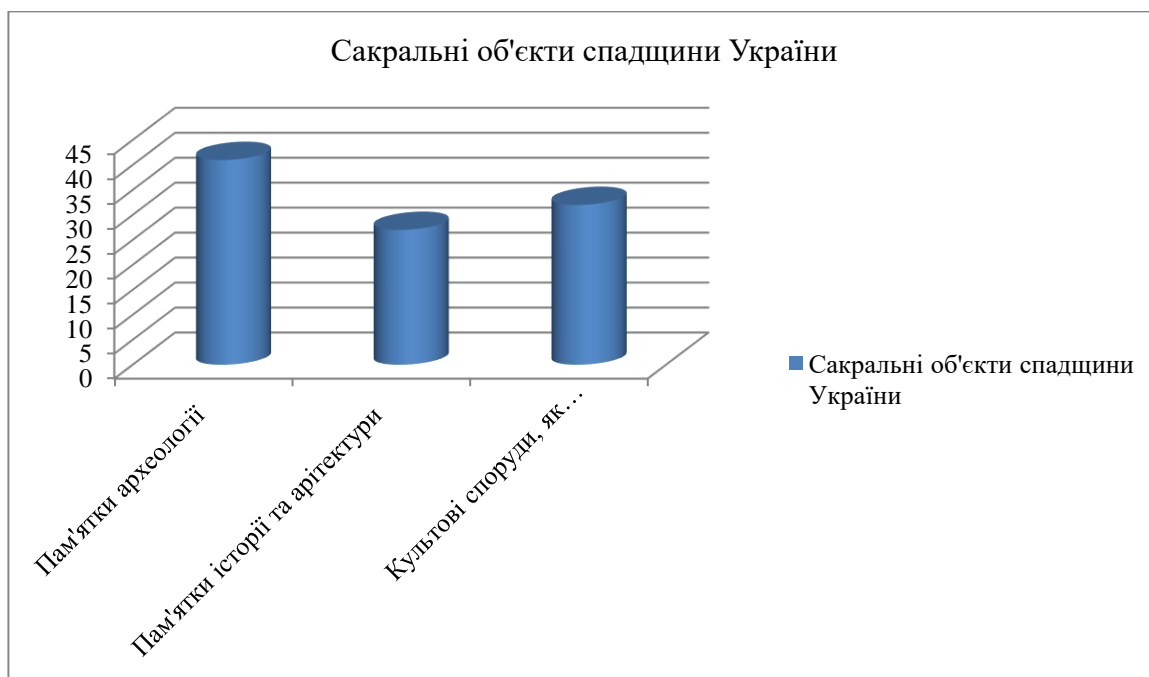

Рисунок 1.3. Компонентна структура сакральних об'єктів України [24]

Як бачимо з рисунка найбільше в структурі сакральної спадщини належать пам'яткам археології (41 %).

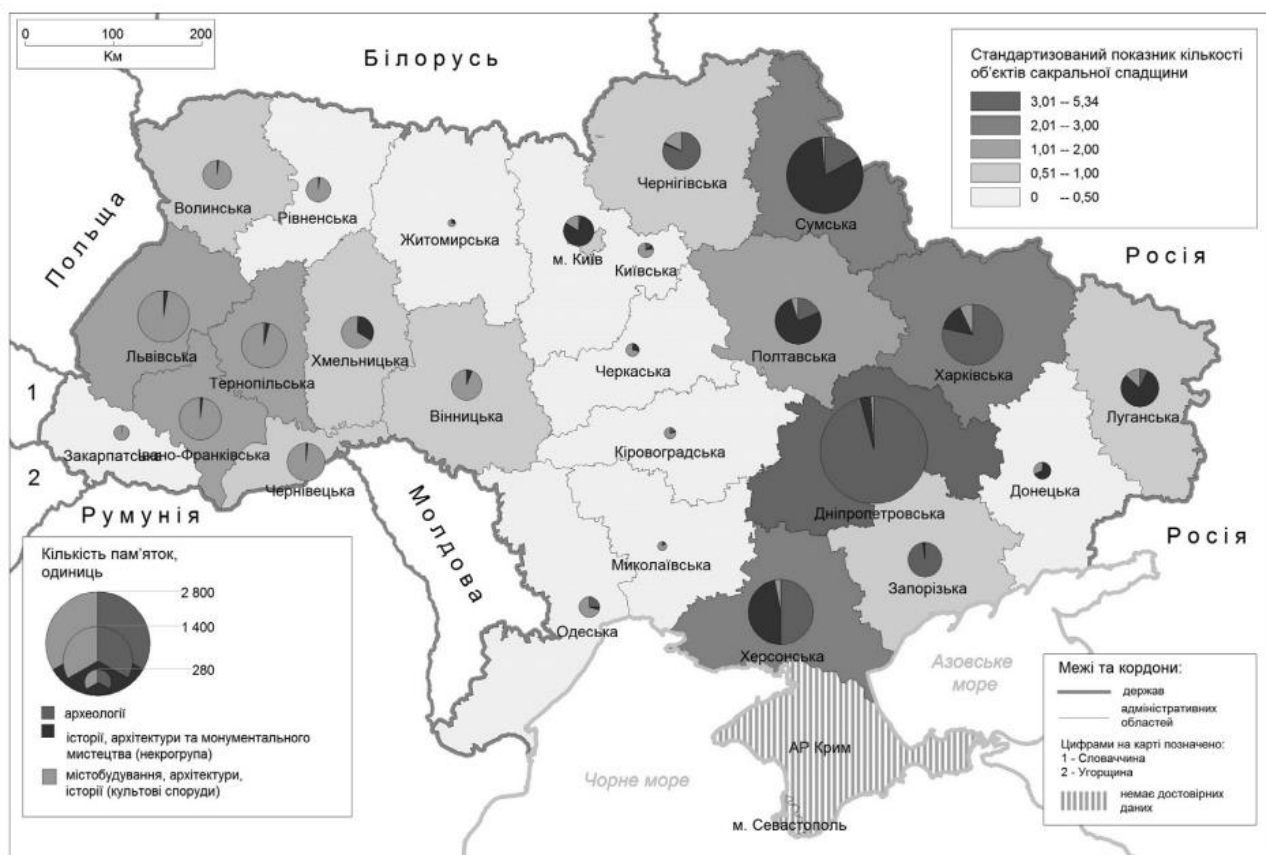

Рисунок 1.4. Структура сакральних об'єктів України [38]

Історико-культурна спадщина України охоплює не лише відомі архітектурні та меморіальні об'єкти, а й нематеріальні традиції, звичаї, мову та усну народну творчість, які також впливають на розвиток сентиментального туризму. Фестивалі в умовах війни в Україні сприяють підтримці внутрішнього туризму, зміцненню культурної ідентичності, економічної активності регіонів та є засобом психологічної реабілітації для громадян.

Фольклорні фестивалі, відтворення старовинних ремесел, народна музика та кухня стають основними елементами подорожей, які дозволяють туристам глибше відчувати атмосферу минулих епох і відновити зв'язок зі своїм корінням. Особливу роль відіграють музеї просто неба, такі як Шевченківський гай у Львові чи Пирогово в Києві, які дають можливість побачити традиційний побут українців різних регіонів та поринути в автентичне середовище [5].

Літературні й мистецькі осередки, пов'язані з життям видатних особистостей, таких як Тарас Шевченко, Леся Українка чи Іван Франко, також стають точками тяжіння для тих, хто через мистецтво прагне глибше зрозуміти національний дух [22].

Значний вплив на розвиток сентиментального туризму має також воєнна спадщина та місця пам'яті, пов'язані з трагічними подіями ХХ століття, такими як Бабин Яр, Чорнобильська зона, музей Голодомору та подій Другої світової війни. Відвідування цих місць сильні емоції, спонукає до роздумів про історичну справедливість та збереження пам'яті про минуле покоління. Так само велике значення мають локальні історії, які перебувають у родинних – багато українців приїжджають до шести своїх предків, щоб побачити старовинні хати, зустрітися з далекими родичами або віднайти втрачені зв'язки з рідною землею.

Окремо слід відзначити відродження традиційної гастрономії як важливої складової сентиментального туризму. Багато мандрівників шукають автентичні смакові відчуття, які асоціюються зі своїм дитинством чи родинною історією. Відвідування регіональних гастрономічних фестивалів, дегустація старовинних рецептів, відновлення традиційних способів приготування страв – усе це стає невід'ємною частиною подорожі, яка обґрунтовується на емоціях та особистих спогадах [1].

Таким чином, історико-культурна спадщина є не лише основою сентиментального туризму, а й інструментом збереження національної пам'яті та популяризації української культури, активний чинник соціокультурної мобільності, що визначає напрямки розвитку сучасного туризму у зв'язку з глобальними процесами

РОЗДІЛ 2

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Архітектурні пам'ятки, історичні події та видатні особистості Рівненщини як об'єкти сентиментального туризму

На сучасному етапі розвитку туризму у Рівненській області дедалі більшого значення набувають сентиментальні мандрівки, як форма подорожей, орієнтована на емоційно-психологічне осмислення культурної спадщини, пов'язаної з минулим. Особливої уваги в цьому контексті заслуговують архітектурні пам'ятки, місця історичних подій та локації, пов'язані з видатними особистостями. Вони формують не лише матеріальний, а й символічний простір колективної пам'яті [2].

Архітектурні об'єкти, такі як храми, фортеці, замки, палаци є візуальними орієнтирами розвитку певних територій. Вони репрезентують стилістичні, релігійні та соціально-політичні характеристики свого часу, а також стають місцем збереження індивідуальних та національних спогадів.

Місця визначних історичних подій – це просторові індикатори, які викликають глибокі емоційні переживання у відвідувачів. Туристи, які відвідують ці місця, часто прагнуть особистого переосмислення історії через безпосередній контакт із простором, що «був свідком» подій.

Не менш важливою є роль видатних особистостей – письменників, науковців, митців, державних діячів. Музеї-квартири, меморіальні комплекси або могили відомих постатей є осередками сентиментального туризму. Вони стимулюють не лише пізнавальний, а й емоційно-ціннісний інтерес, викликаючи почуття зв'язку з духовною спадщиною нації [4].

Таким чином, архітектурні пам'ятки, історичні події та видатні особистості виступають як ключові компоненти сентиментального туризму, що

сприяють формуванню культурної пам'яті, ідентичності та емоційного зв'язку між минулим і сучасністю.

Історико-культурний ресурс Рівненської області є потужною основою для розвитку сентиментального туризму, здатного не лише зберігати національну пам'ять, а й інтегрувати її в сучасні соціокультурні практики (табл. 2.1, рис. 2.1-2.2).

Таблиця 2.1 – Історико-культурні ресурси Рівненської області [36]

Назва виду історико-культурного ресурсу	Кількість, од.	
	Всього	З них національного значення
Пам'ятки археології	1088	20
Пам'ятки історії	1761	
Пам'ятки архітектури та містобудування	352	109
Пам'ятки монументального мистецтва	84	
Історичні міста та селища	13	

Рисунок 2.1. Історико-культурні туристичні ресурси Рівненської області

Загалом на території Рівненської області станом на 01.01.2025 року зареєстровано 1088 пам'яток археології, серед яких 20 мають статус національного значення. Це свідчить про глибину історичного шару, що охоплює різні етапи людського існування – від доісторичних стоянок до давньоруських городищ [36].

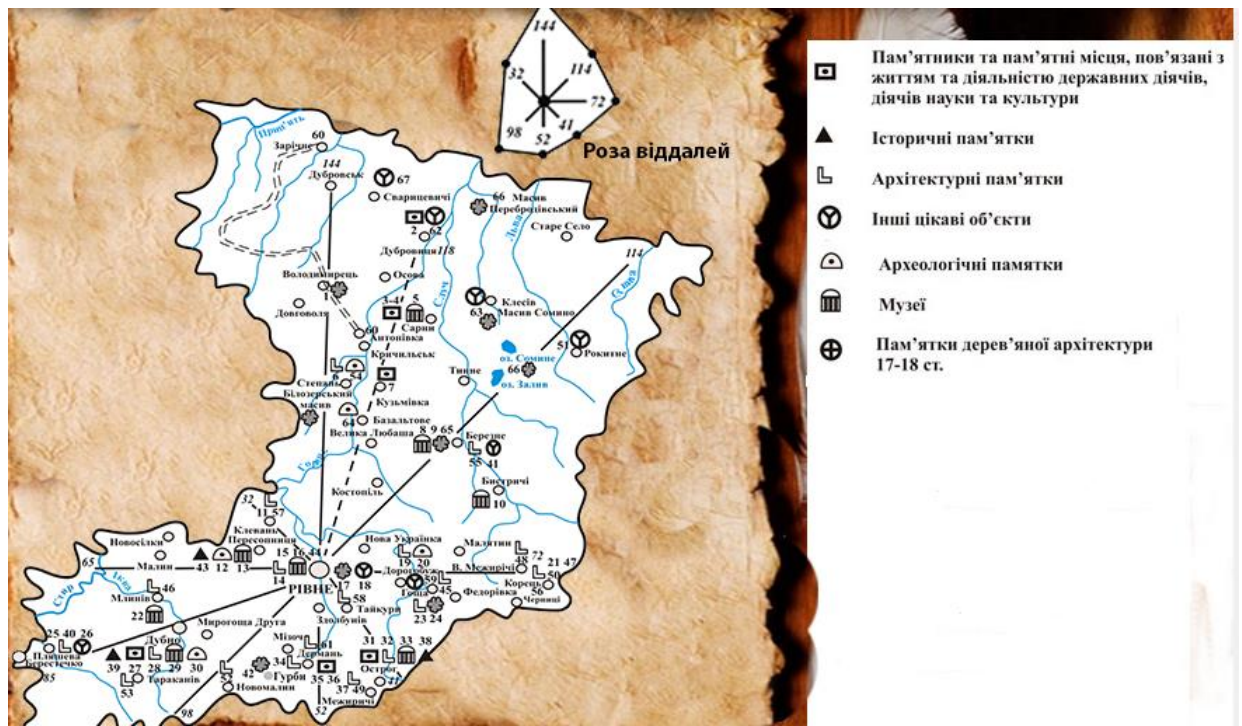

Рисунок 2.2. Карта розміщення історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області [4]

За даними Управління культури і туризму Рівненської ОДА найбільше пам'яток археології національного значення знаходяться на території Рівненського району (табл. 2.2, рис. 2.3).

Таблиця 2.2 – Пам'ятки археології національного значення в районах області

Район	Кількість пам'яток	Назви пам'яток археології
Вараський	4	Городище і селище в селі Бабка, Городище і селище в селищі Зарічне, Городище в селі Нобель, Стоянки в селі Нобель
Дубенський	6	Стоянки Липа-4 та Липа-6 в селі Липа, Городище в селі Листвин, Городище літописного міста Муравиця в селищі Млинів, Курганний могильник в селі Боремель, Городище і селище в селі Острожець, Городище і селище в селі Посників
Рівненський	8	Стоянка в селі Бармаки, Поселення, городище в селі Білів, Городище літописного міста Пересопниці в селі Пересопниця, Городище і поселення в селі Будараж, Городище і селище в селі Новомильськ, Городище в місті Рівне, Поселення в місті Рівне, Городище і селище літописного міста Дорогобуж в селі Дорогобуж
Сарненський	2	Курганний могильник в селі Глинне, Культурний шар літописного міста Степань в селищі Степань

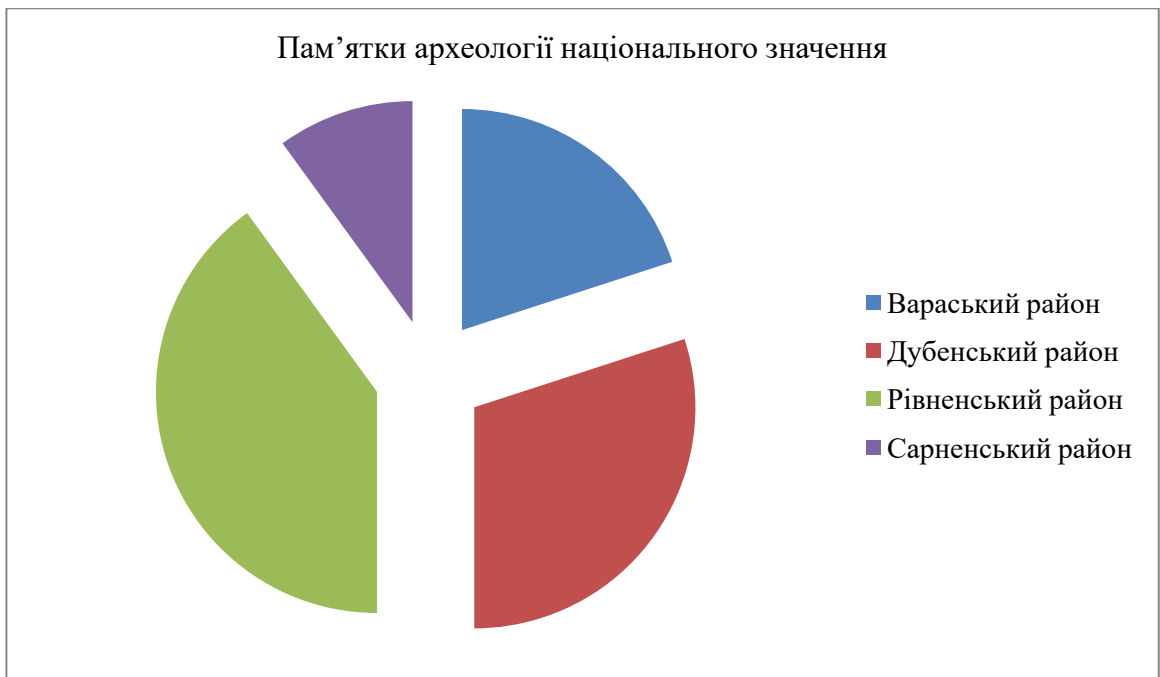

Рисунок 2.3. Пам'ятки археології національного значення в адміністративних районах Рівненської області [36]

Це в основному численні археологічні пам'ятки доби Київської Русі, серед яких особливу цінність становлять городища, кургани та давні стоянки. Вони розташовані в різних адміністративних районах, зокрема в Вараському, Дубенському, Сарненському та Рівненському. Ці об'єкти не лише відображають етапи формування ранньої державності, а й мають значний потенціал у контексті сентиментального туризму, спрямованого на відновлення зв'язку сучасної людини з історичними витоками.

Городища – укріплені поселення, що були важливими адміністративними та військовими центрами у період Київської Русі – є важливими джерелами інформації про життя, побут і систему оборони давньоруського поселення. Наприклад, Острозьке городище має стратегічне розташування і вважається одним з ключових осередків історичного розвитку Волині. Давні стоянки, як-от поблизу сіл Городище, Пересопниця чи Басів Кут, дозволяють простежити безперервність заселення цих земель та передають атмосферу первісної історії.

Сентиментальний туризм, пов'язаний із відвідинами таких місць, передбачає не лише пізнавальну, а й емоційну складову – прагнення до джерел

національної історії. Через відвідування стародавніх городищ туристи не просто знайомляться з археологічною спадщиною, а й емоційно переживають зв'язок із предками.

У регіоні також нараховується 1761 пам'ятка історії, що відображають події та постаті різних періодів – від визвольної боротьби козацької доби до подій Другої світової війни. Ці об'єкти мають не лише пізнавальну, а й символічну функцію, формуючи емоційний зв'язок між поколіннями [36].

Архітектурна спадщина області представлена 352 пам'ятками архітектури та містобудування, з яких 109 мають статус національного значення. Особливе місце займають замки, палаци та оборонні форти. Ці архітектурні споруди не лише відображають багатовікову історію краю, а й слугують важливими об'єктами для розвитку сентиментального туризму (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Основна архітектурна спадщина Рівненської області [14]

Назва споруди	Місце розташування	Коли створений
Дубенський замок	м. Дубно	XVI ст.
Острозький замок	м. Остріг	1241 р.
Корецький замок	м. Корець	1386 р.
Губківський замок	с. Губків	1504 р.
Новомалинський замок	с. Новомалин	1392 р.
замок Чарторийських	селище Клевані	XV ст.
палац Ходкевичів	селище Млинів	1768 р.
палац Стецьких	с. Великі Межирічі	1789 р.
палац Красицьких	селище Володимирець	1827 р.
садиба Валецьких	селище Гоща	1840 р.
Тараканівський форт	с. Тараканів	XIX ст.
Костел Іоанна Хрестителя	м. Дубровиця	1684 р.
Костел Святого Лаврентія	с. Тайкури	1710 р.
Костел Воздвиження Чесного Хреста	с. Моквин	1895 р.

Коротко дамо характеристику деяким об'єктам архітектурної спадщини Рівненської області.

Замок князів Острозьких у місті Дубно – перлина української середньовічної архітектури, що збудований у XV століть і складається з мурів, підземелля зі склепіннями та залами з ліпниною.

Унікальність Дубенського замку ще й у тому, що його жодного разу не було взято штурмом. Його оборону забезпечили 73 гармати та природний захист – річка Іква з широкими заплавами. Цей замок став місцем, де билися з татарами, шведами, а всередині зберігалися книги, ікони, картини, зброя та інші цінності (рис. 2.4) [11].

Рисунок 2.4. Дубенський замок [12]

Сьогодні замок є гордістю не лише Рівненщини, а й у всієї України, так як входить до переліку семи чудес нашої країни.

Острозький замок у місті Остріг знаходиться на високому пагорбі над річкою Вілія і відомий з 1100 року. Центральним елементом замку є «Вежа мурована» – башта, що збереглася з XIII століття. До комплексу належать також Кругла башта (XVI ст.), Собор (XV–XVI ст.), надбрамна дзвіниця початку XX століття та фрагменти захисних мурів (рис. 2.5) [30].

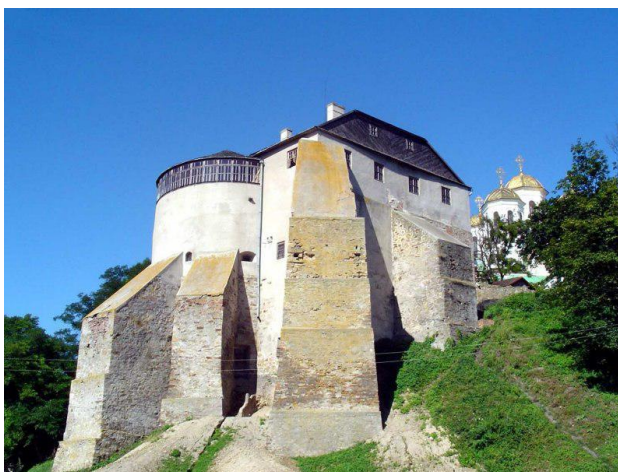

Рисунок 2.5. Острозький замок [30]

Особливу атмосферу створюють таємничі підземелля, старовинні легенди та можливість зануритися у минуле під час екскурсії. У замку розташований краєзнавчий музей, де можна побачити унікальні експонати й дізнатися більше про життя князів Острозьких [14].

Губківський замок – це один із найцікавіших оборонних об'єктів Волині, розташований над мальовничою річкою Случ. Вперше згадується в 1504 році коли зазнав руйнівного нападу татар. Попри це, замок залишив значний слід в історії фортифікації регіону (рис. 2.6).

Рисунок 2.6. Губківський замок [7]

Архітектурно замок став одним із найдавніших споруд волинської фортифікаційної школи – має гармонійні пропорції та добре продумане розміщення на високій горі (понад 32 метри над рівнем річки). У свій час він вважалася міцнішим за Луцький замок.

Сьогодні від замку залишилися лише руїни і він приваблює, як істориків, так і туристів, які хочуть відчувати дух середньовічної Волині [14].

Тараканівський форт – інженерна оборонна фортифікація кінця XIX століття, розташоване поблизу села Тараканів у Рівненській області. Укріплення зведено з бетону, землі, цегли та чавунних деталей, що використовувалися для виготовлення герметичних дверей, драбин та елементів внутрішньої інфраструктури (рис. 2.7).

Рисунок 2.7. Тараканівський форт [33]

До форту можна було потрапити лише через висувний залізний міст, який у разі небезпеки ховали в спеціальному приміщенні під насипом. По периметру споруди розміщено 105 «безпечних казематів», які призначалися як для оборони, так і для проживання. На початку ХХ століття форт був повністю автономним: мав операційну, лазарет, склади, туалети, колодязі, опалення, вентиляцію, водопровід, каналізацію та навіть спеціальну піч для спалювання нечистот [33].

У 1899 році в Тараканівському форті вже діяло електричне освітлення та телефонний зв'язок – технічні новації того часу, що свідчать про високу інженерну досконалість форту. Сьогодні фасадної стіни вже немає, а споруда заростає травою, деревами й кущами, перетворюється на руїну.

Пам'ятки монументального мистецтва, присвячені видатним історичним постатям і подіям, є чинником формування сентиментального туризму, який розвивається на емоційному зв'язку відвідувачів з культурною спадщиною. У Рівненській області таких пам'яток є 84, серед яких особливе місце займають пам'ятники Тарасу Шевченку, Богдану Хмельницькому, борцям за волю України та Миколі Пирогову.

Ці об'єкти виступають не лише як видимі маркери історичної пам'яті, але й як просторові символи національного духу та громадянської самосвідомості.

Пам'ятники Тараса Шевченка є емоційними центрами культурного паломництва. Постаць Богдана Хмельницького (в місті Рівне) у монументальному просторі актуалізує тему боротьби за державність, що створює глибокий патріотичний резонанс. Меморіали борцям за волю символізують жертву і героїзм, спонукаючи до рефлексії й емоційного збагачення. Пам'ятник Миколі Пирогову в місті Дубно, як символ науки, гуманізму й медичної етики, сприяють розширенню культурного горизонту сентиментального туризму через звернення до постатей із галузями науки й просвітництва [36].

Таким чином, монументальне мистецтво Рівненської області створює чутливо насичений простір, який стимулює розвиток сентиментального туризму, поглиблює особистісну взаємодію з історією та підтримує процес формування національної ідентичності через візуально-культурні практики.

Особливу роль у формуванні сентиментального туризму відіграють 13 населених пунктів Рівненської області, включених до Списку історичних населених місць України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Список історичних населених місць Рівненської області [36]

№ п/п	Історичне населене місце	Дата заснування
1	місто Рівне	1283 рік
2	місто Березне	1584 рік
3	селище Володимирець	1570 рік
4	селище Гоща	1152 рік
5	місто Дубно	1099 рік
6	місто Дубровиця	1005 рік
7	селище Клевань	1458 рік
8	місто Корець	1150 рік
9	селище Мізоч	1322 рік
10	селище Млинів	XVI століття
11	місто Остріг	1100 рік
12	місто Радивилів	1564 рік
13	селище Степань	1292 рік

Цей статус підтверджує не лише історичну цінність, а й потенціал для розвитку культурно-пізнавального та емоційно орієнтованого туризму. Ці населені пункти є важливими об'єктами для розвитку культурно-пізнавального

та сентиментального туризму в регіоні. Вони зберігають унікальні архітектурні ансамблі, історичні пам'ятки та культурні традиції, що відображають багатовікову історію Рівненщини [14].

Історико-культурний розвиток Рівненської області пов'язаний із процесами національного просвітництва в Україні. Саме на цій землі жили і працювали представники української духовності, зокрема Мелетій Смотрицький – автор першого у Східній Європі підручника з граматики та логіки, а також першодрукар Іван Федоров. Їхня діяльність стала підґрунтям формування національної освітньої традиції та поширення писемної культури.

З Рівненщиною пов'язане створення одного з найцінніших духовних символів України – Пересопницького Євангелія, на якому присягають Президенти України. Цей рукопис є не лише релігійним артефактом, а й знаковим елементом української державності та культури [32].

В освітньому та культурному житті краю також визначну роль відіграла Рівненська гімназія. У 1844-1845 роках тут викладав історик, письменник і діяч Микола Костомаров, а в 1866-1871 роках – здобував освіту гуманіст і літератор Володимир Короленко. Село Дермань Рівненського району є батьківщиною українських письменників Уласа Самчука та Бориса Тена, що зробили вагомий внесок у розвиток національної літератури та перекладної справи.

Окреме місце в культурному ландшафті Рівненщини займає Національний університет «Острозька академія» - правонаступник першого навчального закладу заснованого у 1576 році. Відродження закладу розпочалося у 1994 році, а в 2003 році він здобув статус національного університету, ставши сучасним осередком гуманітарної науки та патріотичного виховання.

2.2. Нематеріальна культурна спадщина, як ресурс сентиментального туризму

У сучасних умовах глобалізаційних процесів нематеріальна культурна спадщина відіграє дедалі важливішу роль як у збереженні культурної самобутності, так і в формуванні позитивного міжнародного іміджу держави. Вона виступає потужним засобом репрезентації регіональної та локальної ідентичності, що, у свою чергу, формує основу для розвитку культурного та сентиментального туризму.

Рівненська область, розташована на північному заході України, є унікальним регіоном із багатою нематеріальною культурною спадщиною, що сформувалась під впливом етнічного розмаїття, історичних подій та природно-географічних особливостей Полісся. У контексті сентиментального туризму, цей пласт нематеріальної спадщини виступає важливим елементом відновлення культурної ідентичності та налагодження зв'язків з історичною батьківщиною для численних представників української діаспори та нащадків переселенців.

Нематеріальна культурна спадщина Рівненщини охоплює обрядовість (колядки, весільні звичаї, купальські обряди), традиційні ремесла (вишивка, ткацтво, гончарство), музичну спадщину (поліський фольклор, автентичний спів), а також практики, пов'язані з народною медициною та природознавством. Такі елементи не лише слугують збереженню культурного коду регіону, а й формують базу для розвитку сентиментального туризму [1].

Туристи, зокрема ті, що мають коріння в регіоні, прагнуть особисто долучитися до традицій предків, відвідати місця, де жили їхні родичі, взяти участь у традиційних святкуваннях або відвідати етнографічні музеї та фестивалі. При цьому саме нематеріальна культурна спадщина є тим медіатором, який забезпечує емоційний контакт із минулим, створюючи відчуття причетності та автентичності.

Нематеріальна культурна спадщина на території Рівненської області представлена такими елементами:

- звичай обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Сарненського району;
- традиція виготовлення мацика;
- виготовлення борті, або вулика-колоди;
- звичай вшанування тисячолітніх дерев в селі Вежиця Сарненського району;
- серпанкове ткацтво в селі Крупове Сарненського району [36].

У контексті збереження автентичної нематеріальної культурної спадщини України, особливе місце займає обряд «Водіння Куста», що побутує на території північного Полісся, зокрема в селі Сварицевичі Рівненської області. Це ритуальне дійство, що має давнє дохристиянське коріння, є важливим символом традиційного світогляду місцевої громади, зосередженого на гармонії з природою та сакральним значенням предків (рис. 2.8).

Рисунок 2.8. Обряд «водіння Куста» в селі Сварицевичі [27]

Основна суть обряду полягає у вшануванні «Куста» – символічної фігури, яку уособлює молода дівчина, рясно вбрана в гілля дерев та зелені трави. Вона супроводжується групою жінок, які співають обрядових пісень, танцюють і відвідують оселі односельців. Такий обхід має ритуально-магічне значення, адже вважається, що «Куст» приносить добробут, родючість землі та благословення родині, яка приймає обрядовий гурт [36].

У 2018 році обряд був офіційно внесений до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, що стало визнанням його культурної цінності на державному рівні. Це не лише підтверджує унікальність традиції, а й відкриває нові перспективи для розвитку локального культурного туризму. Відвідування таких обрядових заходів дозволяє туристам глибше пізнати місцеву ідентичність, водночас сприяючи економічному і соціальному розвитку регіону.

Таким чином, обряд «Водіння Куста» у Рівненській області виступає не лише важливим культурним артефактом, але й живою традицією, що формує культурну неперервність, підтримує колективну пам'ять і служить ресурсом як для етнографічного пізнання, так і для розвитку туризму в умовах глобалізованого світу.

Виготовлення мацика є давньою кулінарною традицією, характерною для північної частини Рівненської області, зокрема для території Вараського та Сарненського районів. Цей звичай формувався в умовах локального сільськогосподарського побуту та відображає взаємозв'язок між природними умовами, господарськими практиками та культурними звичаями місцевого населення (рис. 2.9).

Рисунок 2.9. Виготовлення мацика [15]

Мацик являє собою м'ясний виріб із в'яленого свинячого м'яса, поміщеного у природну оболонку. Основна особливість мацика полягає у способі його приготування: після наповнення оболонку підвішують у прохолодному, добре вентиляваному приміщенні (часто на горищі) для тривалого в'ялення. Процес триває кілька місяців і завершується улітку, зазвичай до сезону польових робіт.

У сучасному контексті ця традиція розглядається як перспективний об'єкт гастрономічного туризму та культурної промоції. З ініціативи громади ведеться робота щодо внесення традиції виготовлення мацика до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, що підтверджує її значущість не лише на регіональному, а й на загальнодержавному рівні [15].

Таким чином, виготовлення мацика на Рівненщині – це приклад живої традиції, яка поєднує матеріальну культуру, соціальні практики та культурну пам'ять, будучи важливим ресурсом для сталого культурного розвитку регіону.

Бортництво – одна з найдавніших форм ведення господарства на території Полісся, що поєднує природознавчі знання, архаїчні технології та елементи обрядовості. У межах Рівненської області ця традиція збереглася у своєму автентичному вигляді в низці поліських сіл, передусім у Князівці, Купелі, Глинному та Мушні. Тут ще й досі практикується добування меду не з вуликів, а з природних чи штучно утворених порожнин у деревах – бортей (рис. 2.10).

Цей спосіб бджільництва вимагає особливого вміння та досвіду: бортник повинен уміти визначити придатне дерево, створити в ньому порожнину для поселення бджіл, доглядати за колонією та збирати мед, не завдаючи шкоди природному середовищу. Використовуються при цьому специфічні інструменти, серед яких традиційні «пішня» для видовбування борти та «жень» – мотузка з дерев'яними крюками, що слугує для підйому на дерево [].

Бортництво – це не лише технологія виживання чи добування харчів, а й унікальна форма культурної взаємодії людини з лісом. Воно передбачає

дотримання низки етичних норм, включаючи повагу до бджоли як сакральної істоти, що в традиційному світогляді виконує посередницьку функцію між світом людей і світом природи. У цьому сенсі бортництво має не лише господарське, але й глибоке символічне та екологічне значення [6].

Рисунок 2.10. Бортництво в Рівненській області [27]

У ХХІ столітті бортництво на Поліссі, зокрема на Рівненщині, продовжує існувати завдяки зусиллям окремих ентузіастів. Завдяки ініціативі громадських організацій і місцевих активістів у 2018 році ця традиція була офіційно визнана об'єктом нематеріальної культурної спадщини України [27].

Збереження бортництва як живої традиції має значний потенціал у сфері сентиментального туризму, екологічної просвіти та збереження біорізноманіття. Його популяризація сприяє відродженню екологічно виважених форм господарювання, зміцненню локальної ідентичності та формуванню сучасного екологічного мислення.

У Рівненській області збереглися унікальні форми народної обрядовості, пов'язані з вшануванням старовікових дерев – зокрема дубів і сосен, вік яких сягає кілька сотень або навіть тисячі років. Ці дерева розглядаються не лише як природні об'єкти, а як сакральні символи, що мають культурне, релігійне та обрядове значення. Вони обслуговують об'єкти локального культу і вважаються носіями духовної сили та оберезами громади (рис. 2.11).

Рисунок 2.11. Звичай вшанування тисячолітніх дерев в селі Вежиця [37]

Окрему увагу привертає унікальний локальний феномен, зафіксований у селі Вежиця Сарненського району. Тут зростає сосна, відома серед місцевого населення як «Цар-дерево», вік якого, за оцінками дослідників і природознавців, перевищив 600 років. Поруч розташований дуб, що, за переказами, існує вже понад тисячу років. Ці дерева не тільки вражають своїми розмірами й віком, а й виступають як об'єкти народного культу, що ввібрали в себе елементи дохристиянських та християнських вірувань.

Ритуальна практика, пов'язана з вшануванням цих дерев, передбачає низку обрядових дій: обв'язування стовбура кольоровими стрічками, рушниками, хустками, залишення монет, прикрас чи хрестиків у дуплах. Ці дії мають виразний магічний характер, оскільки в народному світогляді дерево розглядається як джерело цілющої сили, як захисник від хвороб, стихійних лих і життєвих негараздів. Звернення до дерева, як до живого духу відбувається у важливі життєві моменти – перед шлюбом, народженням дитини чи мандрівкою [37].

Етнографічний та культурологічний аналіз цієї традиції дозволяє трактувати її як важливий елемент нематеріальної культурної спадщини, що зберігає ідентичність місцевих громад і виконує функцію колективної пам'яті. У сучасних умовах ці звичаї набувають нового значення в контексті розвитку сентиментального туризму, екологічної освіти та збереження культурного ландшафту.

Ще одним елементом є серпанкове ткацтво в селі Крупове Сарненського району. Серпанкове ткацтво представляє виняткову форму народного текстильного виробництва, яке набуло поширення переважно в північних регіонах України, зокрема на території сучасної Рівненської області. Цей вид тканини вирізняється особливою технологією виготовлення тонких, прозорих або напівпрозорих тканин з ляльної пряжі, що використовуються переважно для створення святкового вбрання та декоративних елементів побуту. Вироби з серпанку були атрибутами святкового одягу, жіночих головних уборів, декоративних елементів інтер'єру, зокрема фіранок, завіс і ритуальних рушників (рис. 2.12) [35].

Рисунок 2.12. Серпанкове ткацтво в селі Крупове [35]

Характерною рисою серпанкової тканини є її легкість і прозорість, що досягає особливого способу переплетення. Для виготовлення серпанку

використовують дуже тонке лляне волокно, підготовлене в кілька етапів, з дотриманням складного циклу технологічної обробки: від вибілювання пряжі до особливої сушки. Така техніка вимагала високої кваліфікації майстринь, тривалого часу та доступу до якісної сировини [35].

На Поліссі, зокрема в селі Крупове Рівненської області, серпанкове ткацтво передавалося з покоління в покоління. У ХХ столітті ремесло занепало через втрату господарської необхідності в ручному ткацтві та зміну побутової культури. Проте наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття зафіксовано тенденцію до відродження цього мистецтва за допомогою діяльності окремих носіїв традицій, підтримки з боку краєзнавчих музеїв, культурних центрів та включення серпанкового ткацтва до регіональних реєстрів елементів нематеріальної культурної спадщини.

Таким чином, серпанкове ткацтво стає вагомим складовою нематеріальної культурної спадщини Рівненської області [36].

Реалізація сентиментального туризму на базі нематеріальної культурної спадщини Рівненської області сприяє не лише культурному відродженню, а й сталому регіональному розвитку. Підтримка та промоція традиційних практик можуть стимулювати місцеві громади до збереження спадщини, водночас залучаючи економічні ресурси через розвиток туризму.

Отже, нематеріальна культурна спадщина Рівненської області становить цінний ресурс для сентиментального туризму, поєднуючи індивідуальну емоційну мотивацію з колективною потребою у збереженні культурної спадковості.

2.3. Розробка туристичного історико-культурного маршруту Рівненською областю

У сучасних умовах глобалізації та зростання інтересу до історико-культурних ресурсів з боку широких верств населення важливого значення

набуває розвиток різноманітних видів туризму, зокрема сентиментального туризму. Рівненська область, з її багатим історико-культурним середовищем, численними пам'ятками та багатонаціональним минулим, має значний потенціал для формування таких маршрутів.

Розробка туристичного маршруту, що охоплює історико-культурні об'єкти – замки, маєтки, місця традиційних ремесел та етнографічні локації – дозволяє відтворити не лише історичну атмосферу краю, а й забезпечити змістовне занурення в культурний контекст. Крім емоційної цінності для мандрівників, сентиментальний туризм сприяє збереженню та переосмисленню місцевої спадщини, підтримці міжкультурного діалогу, залученню нових цільових аудиторій.

Нами розроблений автобусний маршрут територією Рівненської області «Поліська меланхолія».

Основною метою автобусної мандрівки «Поліська меланхолія» є зануреність в автентичність і тишу через ознайомлення з історико-культурними ресурсами Рівненської області, які володіють великим потенціалом і забезпечують розвиток туризму в регіоні. Схема туристичного маршруту кільцева і рекомендується проводити з середини квітня до листопада, вона має тривалість 3 дні. Вікова категорія туристів може бути різноманітна – від дитячої до осіб зрілого віку.

Розроблений автобусний маршрут територією Рівненської області «Поліська меланхолія» включає такі туристичні локації (рис. 2.13): м. Рівне (обласний краєзнавчий музей) – с. Пересопниця (культурно-археологічний центр «Пересопниця») – селище Млинів (палац Ходкевичів, Городище літописного міста Муравиця) – с. Тараканів (Тараканівський форт) – м. Дубно (Дубенський замок) – с. Дермань (музей Уласа Самчука та музей Бориса Тена) – с. Новомалин (Новомалинський замок) – м. Остріг (Острозький замок, НУ «Острозька академія») – м. Корець (Корецький замок) – с. Губків (Губківський замок) – с. Сварицевичі (обряд «Водіння Куста», мацик) – м. Дубровиця

(Костел Іоанна Хрестителя) – с. Вежиця («Цар-дерево») – с. Крупове (Серпанкове ткацтво) – м. Рівне.

Протяжність даного маршруту – 355 км.

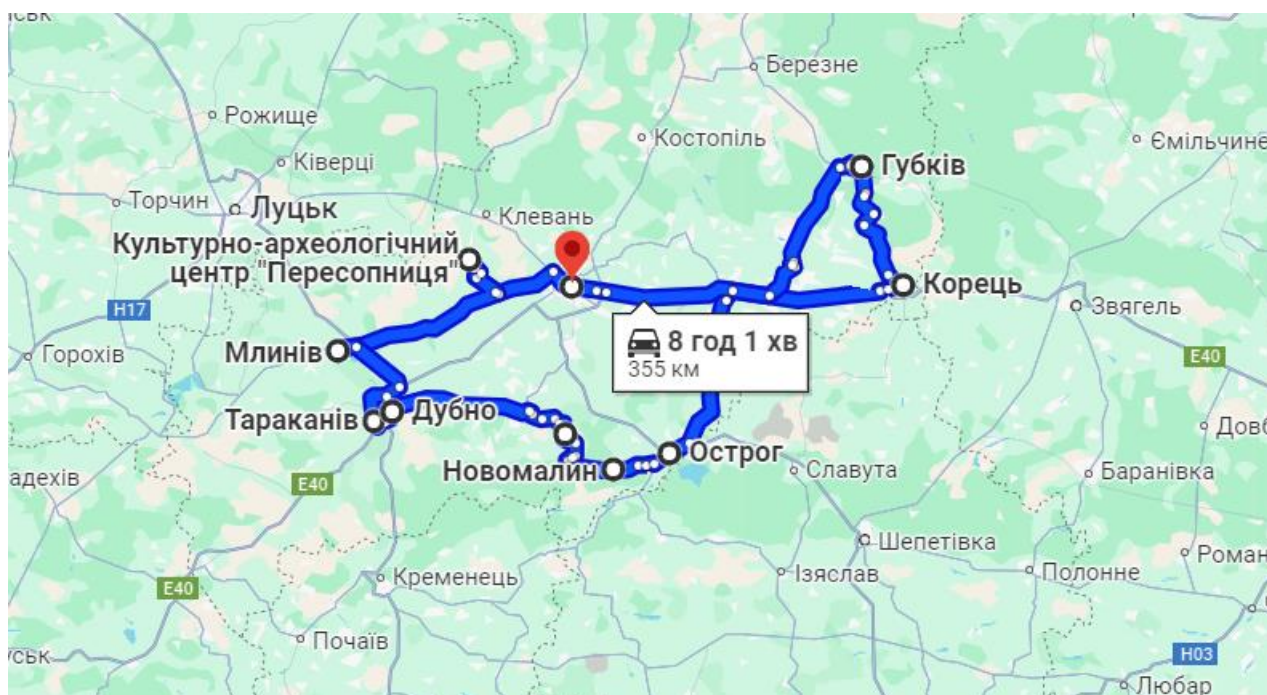

Рисунок 2.13. Схема автобусного маршруту «Поліська меланхолія»

Програма маршруту «Поліська меланхолія»

1-й день

Оренда автобуса, підготовка до мандрівки, збір туристичної групи в м. Рівне.

Нашу мандрівку починаємо з міста Рівне з обласного краєзнавчого музею, який знаходиться в приміщенні колишньої чоловічої гімназії (рис. 2.14). У другій половині XIX століття Рівненська гімназія стала великим осередком формування інтелектуального середовища Волині. У 1844–1845 роках тут викладав Микола Іванович Костомаров – видатний історик, публіцист, письменник та громадський діяч. Перебування Костомарова в Рівному припадає на період активного формування його наукових і суспільно-політичних поглядів, що згодом вплинули на розвиток української історіографії та національної думки. Через два десятиліття, у 1866–1871 роках, у тій самій гімназії навчався Володимир Галактіонович Короленко – майбутній гуманіст,

прозаїк, який увійшов в історію літератури як виразник ідей соціальної справедливості, гуманізму та міжнародного розуміння [36].

Рисунок 2.14. Рівненський обласний краєзнавчий музей [15]

Далі прямуємо на південну окраїну Рівного де знаходиться Басівкутське городище, що є археологічною пам'яткою доби Київської Русі і розташована в межах колишнього села Басів Кут. Укріплення було зведене наприкінці X – на початку XI століття як невелика фортеця, що виконувала функції замку для намісника князя. Своім розташуванням місто контролювало місцеві шляхи та прилеглі території.

У наш час перебуває на обліку, як об'єкт культурної спадщини. Тут тривають заходи зі створення музею простого неба [10].

Далі прямуємо до села Пересопниця до культурно-археологічного центру «Пересопниця», що створений з нагоди 450-ї річниці укладання Пересопницького Євангелія. Він включає комплекс туристичних локацій: музей книги з артефактами та стародруками, музей-скансен «Княже місто», а також археологічний музей (рис. 2.15) [32].

Протягом X–XIII століть Пересопниця функціонувала, як удільне князівство у складі Київської Русі та Галицько-Волинської держави. У межах православного чоловічого монастиря, який виконував роль княжого некрополя, у 1557-1561 роках було створено визначну пам'ятку української культури –

Пересопницьке Євангеліє. Цей текст є першим повним перекладом Святого Письма зі староболгарської на давньоукраїнську мову. Завдяки своєму унікальному художньому оформленню Євангеліє посідає виняткове місце в культурній спадщині України й сьогодні використовується як символічна книга для присяги Президентів України [32].

Рисунок 2.15. Культурно-археологічний центр «Пересопниця» [32]

У рамках музею під відкритим небом «Княже місто» репрезентовано реконструкції побутових споруд та елементів фортифікацій XII-XIII століть, що дозволяє відтворити уявлення про матеріальну культуру та повсякденне життя мешканців середньовічної Пересопниці [36].

Наступною локацією нашого маршруту є селище Млинів де ми відвідаємо палац Ходкевичів та Городище літописного міста Муравиця.

В межах північної частини сучасного Млинова виявлено залишки давньоруського міського поселення Муравиця, вперше згаданого в літописних джерелах 1149 року. У другій половині XVI століття, а саме у 1566 році, поселення перебувало у власності представників знатного роду Ходкевичів. У 1780 році на берегах річки Ікви з ініціативи тодішніх власників було споруджено великий палацовий комплекс. Проєкт архітектурного ансамблю розробив придворний архітектор польського короля, відомий представник класицистичної архітектурної школи [31].

Центральна споруда мала два поверхи та була акцентована шестиколонним портиком. Архітектурне вирішення флігелів передбачало використання характерних елементів: з південної сторони – виступ, з північної – чотириколонного портика. Фасади східного та західного крил були оздоблені щільно розташованими пілястрами того ж типу. В передній частині виступу збереглася геральдична композиція з родовим гербом. В інтер'єрах палацу частково вціліли зразки декоративної ліпнини (рис. 2.16) [31].

Рисунок 2.16. Палац Ходкевичів у Млинові [31]

До комплексу також входить парк, який є зразком палацово-паркового мистецтва початку XIX століття. У приміщенні флігеля, що належить до пам'яток національного значення XVIII століття, на сьогоднішній день функціонує краєзнавчий музей. Відвідувачі мають змогу оглянути також підвальні приміщення, які зберігають історичні перекази, пов'язані з життям графської родини. Палацово-парковий ансамбль, датований 1780 роком, є пам'яткою архітектури державного значення [31].

Наступним пунктом нашої екскурсії є село Тараканів де відвідаємо Тараканівський форт (рис. 2.17), який є незвичною фортифікаційною спорудою кінця XIX століття, розташованого поблизу міста Дубно в межах сучасної Рівненської області. Він зведений як складова оборони залізничної лінії Київ-Львів, що відіграла важливу роль в укріпленні західних кордонів. Форт має

ромбоподібну конфігурацію довжиною до 240 метрів, оточений глибоким ровом та земляними валами. Вхід на територію укріплення здійснюється через підземний тунель завдовжки близько 100 метрів, який одночасно виконував функцію пастки для потенційних нападників [26].

Рисунок 2.17. Тараканівський форт [33]

Архітектурно-інженерне рішення форту вирізняється системністю і раціональністю: розгалужена мережа підземних ходів, приховані проходи та укріплені бойові позиції забезпечували ефективну оборону. Оборонні стіни форту мають товщину до 3 метрів. Інфраструктура споруди включала три колодязі для забезпечення водопостачання гарнізону, каналізаційну систему та піч для утилізації нечистот, що було нетиповим для укріплень того періоду.

Попри те, що до початку Першої світової війни форт практично не використовувався у бойових діях, у 1916 році він став місцем запеклих боїв під час Брусиловського прориву, у результаті яких російські війська передали контроль над об'єктом австрійським силам. Відтоді споруда неодноразово змінювала своїх власників. На сьогодні Тараканівський форт є важливим туристичним об'єктом [33].

Дальше переїжджаємо в місто Дубно і відвідаємо Дубенський замок, який був споруджений у першій половині XVII століття. Вибір території для будівництва був обумовлений вигідним стратегічним положенням: природний захист забезпечували річка Іква та заболочена долина. У фортифікаційному

плані замок належить до укріплень бастионного типу. Із боку міста комплекс обороняли два потужні бастиони з казематами, відокремлені від міської території глибоким ровом. На кутах бастионів розміщувалися невеликі оборонні вежі-кавалєри, серед яких особливу увагу привертає вежа Беатка, або так звана Дівоча вежа. В'їзд у замок здійснювався через міст і браму, розташовані у Надбрамному корпусі (рис. 2.18) [11].

Рисунок 2.18. Дубенський замок [12]

Окрему архітектурну цінність у комплексі становить палац князів Любомирських, споруджений у 1780-х роках на старому фундаменті за кошти князя. Будівля витримана у західноєвропейському стилі класицизму, що надає всьому комплексу характерних рис епохи.

В місті Дубно відпочинемо і переночуємо в готелі «Дубно».

2-й день

8.30 – снідаємо, збираємося та виїжджаємо до села Дермань де відвідаємо музей Уласа Самчука та музей Бориса Тена. Село Дермань є одним із історичних населених пунктів, на території якого виявлено сліди давніх поселень. Серед пам'яток, що збереглися це Дерманський монастир і стародавні церкви. На базі Дерманської гімназії функціонують два музеї, розташовані у двоповерховій будівлі колишньої вчительської семінарії. Один із них – Музей Уласа Самчука, а другий – Бориса Тена, створені завдяки ініціативі місцевих ентузіастів у крилі гімназії. Експозиція музею знайомить

відвідувачів із дитячими та юнацькими роками, їхнім родинним оточенням, навчанням. У музейній колекції представлені особисті речі, як Уласа Самчука так і Бориса Тена, частина яких була передана з Канади [9].

Далі переїжджаємо до села Новомалин де відвідаємо Новомалинський замок, що був побудований в XIV-XV століттях на пагорбі біля річки Свитенька. Фортифікаційна споруда була оточена водяним ровом, що забезпечував додатковий захист. Замок складався з п'яти п'ятикутних башт, з'єднаних між собою оборонними мурами, в'їзної брами та моста через рів. До сьогодні збереглися лише окремі фрагменти споруди: західна п'ятикутна двоярусна башта, частково зруйнована південна башта, невелика ділянка оборонного муру з бійницями, руїни замкового палацу, а також залишки каплиці (рис. 2.19) [28].

Рисунок 2.19. Новомалинський замок [29]

Наступною зупинкою нашої екскурсії буде місто Остріг де відвідаємо Острозький замок та Національний університет «Острозька академія».

Вежа Мурована, що є частиною Острозького замку, належить до житлових оборонних веж, характерних для фортифікаційних систем того часу. Стіни споруди місцями сягають товщини 2,6 метра, що забезпечувало високу обороноздатність. У підвальному ярусі вежі зберігали запаси пороху та провіанту, а також було облаштовано глибокий колодязь. Середній поверх призначався для урочистих подій та прийому гостей, тоді як на верхньому рівні розміщувалися житлові приміщення (рис. 2.20) [30].

Рисунок 2.20. Острожський замок [8]

На сьогоднішній день в даній вежі розміщується краєзнавчий музей.

Крім замку відвідаємо ще будівлі Національного університету «Острожська академія». Найстаріші будівлі, що нині входять до складу університету, мають витoki другої половині XVIII століття. Їх було зведено на місці колишнього монастиря ордену капуцинів, закладеного у 1720 році. Після закриття монастиря у 1832 році його споруди тривалий час залишалися без функціонального призначення. Лише з утворенням у місті осередку Кирило-Мефодіївського братства монастирські об'єкти були передані братству. У 1865-1867 роках проведено реставраційні роботи, внаслідок яких на базі обителі відкрили жіноче училище.

Відродження історичних споруд розпочалося у 1994 році з відкриттям Острозького вищого колегіуму, який у 1995 році отримав назву «Острозька академія», а з 2000 року – статус Національного університету. Сьогодні в приміщенні колишнього костелу функціонує студентсько-викладацький православний храм, а в колишніх келіях облаштовані навчальні аудиторії університету [8].

Дальше переїжджаємо до міста Корець, де відвідаємо Корецький замок. У 1386 році князь побудував дерев'яний замок, який у подальші століття зазнав суттєвих трансформацій. У XVI столітті волинський воєвода Богуш Корецький обніс замок кам'яними мурами, що згодом стали основою резиденції, яка

включала в'їзну браму з годинниковою вежею, кам'яний міст на чотирьох арках, перекинутий через колишній оборонний рів. Архітектурний ансамбль складався з трьох корпусів і одноповерхового палацу, який вирізнявся серед інших споруд Волині своєю унікальною композицією. У 1832 році масштабна пожежа знищила більшу частину замкового комплексу. До нашого часу збереглися лише надбрамна вежа та залишки двоповерхових будівель, що примикають до неї (рис. 2.21) [13].

Рисунок 2.21. Корецький замок [13]

І останньою туристичною локацією нашого маршруту, в цей день, є відвідування Губківського замку в селі Губків, що знаходиться на правому березі річки Случ. Перші укріплення на цьому місці з'явилися ще у XV столітті, проте свого найбільшого розквіту замок досяг за володарювання шляхетського роду Семашків, які перетворили його на одну з найміцніших твердинь Волині.

Фортеця мала форму трапеції та була укріплена чотирма наріжними вежами зі стрільницями, масивною в'їзною брамою і підйомним мостом. У межах мурів розташовувалися житлові й господарські споруди, а також в'язниця. Обов'язковим елементом внутрішнього двору був глибокий колодязь, що забезпечував водою мешканців замку під час облоги.

Під час Північної війни 1704 року російські війська завдали замку значних руйнувань і розграбували саме містечко. А вже у 1708 році шведська армія повністю знищила твердиню. Після цих подій замок так і не був

відбудований. До нашого часу збереглися лише поодинокі фрагменти: залишки однієї з веж, частини замкового палацу та засипаний колодязь на внутрішньому подвір'ї (рис. 2.22) [7].

Рисунок 2.22. Залишки Губківського замку [7]

Дальше переїжджаємо в мотель «Бастіон», що знаходиться в селі Новини де відпочинемо і заночуємо.

3-й день

8.30 – снідаємо та виселяємося з мотелю. Після сніданку вирушаємо до села Сварицевичі – унікального місця, де й досі збереглися стародавні традиції. Саме тут на свято Трійці проводиться обряд «Водіння Куста» – єдиний в Україні живий дохристиянський ритуал. Окрім автентичних обрядів, Сварицевичі славляться своїми традиційними стравами: тут готують справжній мацик – особливу в'ялену ковбасу, а також чорну юшку за давніми рецептами (рис. 2.23).

Рисунок 2.23. Традиційні страви села Сварицевичі [27]

Наступною нашою зупинкою буде місто Дубровиця де відвідаємо Костел Іоанна Хрестителя (рис. 2.24).

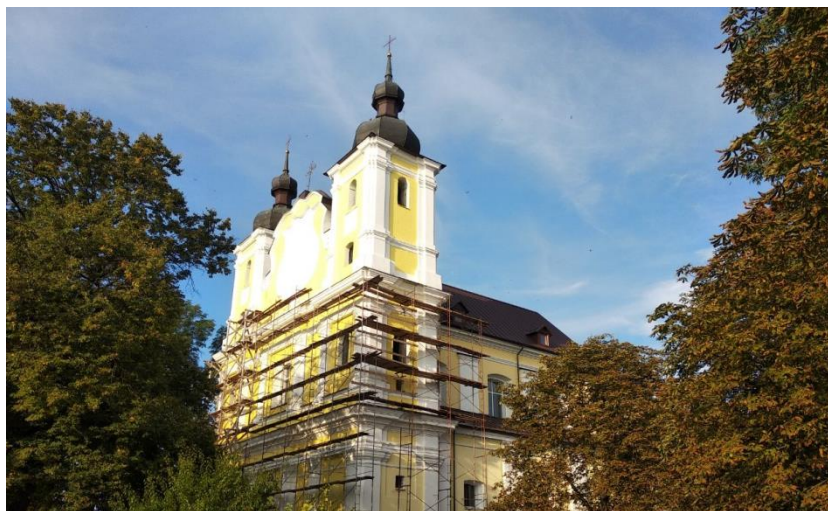

Рисунок 2.24. Костел Іоанна Хрестителя в Дубровиці [17]

Костел Іоанна Хрестителя в Дубровиці – визначна пам’ятка сакральної архітектури Рівненської області, споруджена у 1741 році за ініціативи місцевої католицької громади. Будівництво храму відбулося в період активного поширення архітектурного стилю бароко на українських землях, що проявилось у його композиційній структурі та декоративному оформленні.

Костел Іоанна Хрестителя відігравав важливу роль у релігійному та культурному житті Дубровиці й околиць, виступаючи осередком католицької громади до початку ХХ століття. У подальші періоди історії, зокрема у радянський час, храм зазнав часткової руйнації та зміни функціонального призначення, однак у незалежній Україні відновлений як сакральна споруда. Нині костел є важливою пам’яткою культурної спадщини регіону [17].

Наступною нашою зупинкою буде село Вежиця де проводиться звичай вшанування тисячолітніх дерев. Відвідаємо 600-річну сосну «Цар-дерево», капличку та тисячолітній дуб.

За легендою, дерево існувало тут споконвіку, а його лікувальні властивості були виявлені у період польського панування на Волині. Згідно з переказом, польський шляхтич, що прямував зі своєю хворою дочкою до знахарів, зупинився на нічліг під розлогою сосною. Уві сні йому з’явився

старець у білій свитині й порадив лікувати дитину відваром із гілок дерева. Після одужання доньки вдячний шляхтич спорудив біля сосни каплицю.

На початку ХХ століття на цьому місці була встановлена нова каплиця, яка слугувала центром релігійних обрядів. Близько 30 років тому сосна почала всихати, одночасно зникло і джерело. Нині від дерева зберігся лише стовбур з кількома розгалуженнями, без хвої.

Поруч із сосною росте ще один ботанічний об'єкт – тисячолітній дуб. Дерево перебуває у доброму стані, демонструючи ознаки активного життєвого циклу. Воно є важливою частиною природної та історико-культурної спадщини Рівненської області [37].

І останньою туристичною локацією нашої мандрівки є село Крупове де познайомимося з серпанковим ткацтвом, давнім ремеслом Рівненської області, що спеціалізувалося на створенні легких, прозорих полотен із тонкого льону чи конопель. Вироби із серпанку мали обрядове та святкове значення, прикрашалися вишивкою й мережкою. Сьогодні серпанкове ткацтво є частиною нематеріальної культурної спадщини краю та експонується у музеях народного мистецтва.

Після відвідування даної туристичної локації мандруємо до Рівного.

В автобусній мандрівці «Поліська меланхолія» ми запланували по харчуванню: 1 день – обід, вечеря; 2 день – сніданок, обід, вечеря; 3 день – сніданок, обід. Для зменшення вартості даної мандрівки нами харчування не заплановано, а будемо харчуватися в місцях відпочинку за кошти і на розсуд мандрівників. Для документального оформлення цієї автобусної мандрівки буде укладено договір на автобусне обслуговування з компанією Travel Bus (місто Рівне).

Далі обрахуємо вартість автобусної мандрівки «Поліська меланхолія» для групи з 18 осіб:

– послуги автобусного обслуговування Travel Bus – 25 грн. за 1 км – 355 км x 25 грн. = 8875 грн.);

– проживання в готелі «Дубно» – тримісний номер 910 грн., двомісний 650 грн. – $9 \times 650 \text{ грн.} = 5850 \text{ грн.}$; в motelі Бастіон двомісний номер 880 грн. – $9 \times 880 \text{ грн.} = 7\,920 \text{ грн.}$

– вхідні квитки – вхідний квиток в культурно-археологічний центр «Пересопниця» 50 грн. для дорослих + екскурсійне обслуговування археологічний музей 75 грн., музей Пересопницького Євангеліє – 75 грн., музей-скансен «Княже місто XII ст.» – 50 грн. = $250 \text{ грн.} \times 18 = 4500 \text{ грн.}$; вартість екскурсії в Млинові 50 грн. для дорослих + 300 грн. вартість екскурсійного обслуговування = $50 \times 18 = 900 \text{ грн.} + 300 \text{ грн.} = 1200 \text{ грн.}$; вхідний квиток «Тараканівський форт» – 50 грн. = $50 \times 18 = 900 \text{ грн.} + 400 \text{ грн.}$ екскурсійне обслуговування = 1300 грн.; вхідний квиток «Дубенський замок» (120 грн.) + послуги екскурсовода 400 грн. = $120 \times 18 = 2160 \text{ грн.} + 400 \text{ грн.} = 2560 \text{ грн.}$; вхідний квиток «Острозька академія» – 50 грн., Острозький замок – 50 грн. + екскурсійне обслуговування 400 грн. = $800 \text{ грн.} + 800 \text{ грн.} = 1600 \text{ грн.}$

Загальна вартість за вхідні квитки та екскурсії – 11160 грн.

– оплата гіда-екскурсовода (500 грн. на добу, $500 \text{ грн.} \times 3 = 1\,500 \text{ грн.}$);

– страховка ($6 \text{ грн.} \times 18 = 108 \text{ грн.}$)

Собівартість даної екскурсії – 35413 грн.

– комісійна винагороду (20% від вартості – 7 080 грн.);

Загальна вартість автобусної мандрівки «Поліська меланхолія» на 3 дні складає 42 493 грн., або 2 360 грн. на 1 особу. Дана ціна може бути менша, якщо група буде складатися з студентів чи школярів.

Автобусну подорож «Поліська меланхолія» формуємо відповідно до загальних правил, передбачивши такі основні складові: Картка туристичної історико-культурної мандрівки, страховий поліс, програма подорожі, розрахунок вартості, договори з клієнтами та договори із компанією Travel Bus. Приклад заповненої Картки туристичної автобусної подорожі наведено в Додатку А. Додаткове включення інформаційно-довідкових буклетів з корисною інформацією про об'єкти матеріальної та нематеріальної культурної

спадщини Рівненської області дозволить туристам краще ознайомитися з визначними місцями маршруту.

Розробка автобусної мандрівки «Поліська меланхолія» є актуальним напрямком розвитку сентиментального туризму в Рівненській області, яка полягає в популяризації об'єктів матеріальної та нематеріальної культурної спадщини регіону. Враховуючи зростання інтересу до подорожей, що поєднують пізнавальний і емоційний досвід, запропонований маршрут дозволяє туристам відчувати автентичну атмосферу поліських земель, налагодити емоційний зв'язок із місцями свого походження та культурними витоками. Таким чином, реалізація даної мандрівки відповідає сучасним тенденціям туристичної сфери, сприяє підвищенню туристичної привабливості області та розвитку її туристичної інфраструктури.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Проблеми розвитку історико-культурних туристичних ресурсів області

Рівненська область володіє значним історико-культурним потенціалом, який може стати основою для сталого розвитку туристичної сфери. Проте, на сьогоднішній день розвиток історико-культурних туристичних ресурсів регіону супроводжується певними проблемами, які зменшують ефективність їх використання та інтеграцію в національний і міжнародний туристичний простір. Проблеми розвитку історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області мають комплексний характер і пов'язані як із загальними тенденціями регіонального розвитку, так і зі специфікою збереження культурної спадщини [36].

Однією з основних проблем є недостатнє інфраструктурне забезпечення об'єктів історико-культурного туризму, що обмежує їх доступність для відвідувачів та знижує туристичну привабливість території. Багато пам'яток архітектури, археології та сакрального мистецтва перебувають у незадовільному технічному стані через брак фінансування на їх збереження та реставрацію. Дороги до багатьох визначних місць перебувають у незадовільному стані, а відсутність туристичної навігації, зручних паркінгів, зон відпочинку та базової туристичної інфраструктури (санітарних вузлів, кафе, кемпінгів) ускладнює організацію якісних туристичних маршрутів. Відтак, наявність навіть унікальних історико-культурних ресурсів не гарантує їхньої популярності серед туристів.

Водночас рівень промоції туристичних ресурсів області на національному та міжнародному рівнях залишається недостатнім: інформація про унікальні

об'єкти, такі як Дубенський замок, Острозька академія чи Межирицький монастир, не завжди активно висвітлюються в туристичних продуктах і медіа.

Ще однією вагомою проблемою є обмежене використання сучасних технологій у презентації історико-культурної спадщини. Відсутність інтерактивних екскурсій, мобільних додатків та цифрових платформ, орієнтованих на туристів, знижує конкурентоспроможність регіону в умовах цифровізації туристичної галузі. Крім того, існує нестача комплексного підходу до розробки туристичних маршрутів, що охоплювали б кілька об'єктів різної тематики й дозволили глибше інтегрувати культурні пам'ятки в туристичний простір області. Нерідко туристичні продукти створюються без урахування наявних інтересів цільових груп туристів, що ускладнює їхнє ефективне просування на ринку.

Маркетингова слабкість туристичних продуктів Рівненської області також є суттєвим бар'єром для розвитку. Бракує комплексної стратегії просування регіональних історико-культурних ресурсів, орієнтованих на сегменти різних ринку (зокрема, на внутрішнього туриста, діаспору, іноземних мандрівників). Окремі ініціативи мають переважно локальний характер і не створюють позитивного іміджу області як привабливої туристичної дестинації.

Особливої уваги потребує кадрове забезпечення сфери туризму. Нестача кваліфікованих екскурсоводів, менеджерів туристичних продуктів і маркетингологів, що спеціалізуються на культурній спадщині, негативно впливають на якість туристичних послуг і постійно розвиваються галузі. Підготовка кадрів у сфері історико-культурного туризму залишається фрагментарною і не завжди відповідає сучасним потребам ринку.

Важливим викликом є також відсутність ефективної взаємодії між органами місцевої влади, бізнесом і громадськими організаціями, що зменшує можливості для реалізації масштабних проектів у сфері історико-культурного туризму. Відсутність системної взаємодії довгострокового планування знижує ефективність реалізації розвитку культурної спадщини Рівненської області.

Існуючі програми підтримки туризму часто залишаються формальними через недостатнє фінансування або невігідність стратегічних підходів.

Отже, вирішення проблеми розвитку історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області потребує системного підходу, який має охопити модернізацію туристичної інфраструктури, впровадження сучасних технологій презентації спадщини, активну маркетингову діяльність, підвищення рівня кадрової підготовки та розбудову ефективного партнерства між усіма зацікавленими сторонами.

3.2. Перспективи розвитку історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області, як ресурсу сентиментального туризму

Історико-культурна спадщина Рівненської області є потужним, але поки що недостатньо розкритим ресурсом для розвитку сентиментального туризму. Цей вид туризму, що базується на емоційному зв'язку відвідувачів з місцями, пов'язаними з особистими чи колективними спогадами, родинними історіями, значущими подіями минулого, має значний потенціал для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх туристів.

Оцінюючи туристичну привабливість історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області, як ресурсу сентиментального туризму, необхідно провести аналіз сильних та слабких сторін за рахунок здійснення SWOT-аналізу, що дасть змогу провести оцінку перевагам і загрозам їх розвитку на території області (табл. 3.1).

Проведення SWOT-аналізу дозволяє більш чітко визначити ключові напрями для розвитку сентиментального туризму на основі історико-культурної спадщини Рівненської області. Використання сильних сторін, мінімізація слабких, використання можливостей та запобігання загрозам є важливими кроками для перетворення цього потенціалу на реальний туристичний продукт, який приносить користь як туристам, так і місцевим громадам.

Таблиця 3.1 – SWOT-аналіз привабливості історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Багата та різноманітна історико-культурна спадщина Автентичність та унікальність об'єктів Потенціал для сильних емоцій та спогадів Можливість для залучення специфічних сегментів туристів Наявність місцевих традицій та легенд	Слабка туристична інфраструктура Недостатній рівень збереження об'єктів Низька обізнаність про туристичний потенціал регіону Недостатня кваліфікація екскурсіводів та гідів Обмежена інтеграція історико-культурних об'єктів у комплексні туристичні маршрути
Можливості (O)	Загрози (T)
Зростаючий інтерес до історико-культурного та емоційного туризму Потенціал залучення діаспори та нащадків емігрантів Розвиток нових інформаційних технологій та онлайн-платформ Активізація місцевих громад та розвиток сільського туризму Створення туристичних продуктів та подій	Війна в Україні Подальша руйнація та втрата історико-культурних об'єктів Конкуренція з боку інших регіонів та країн Зміна туристичних трендів та уподобань Недостатня координація між зацікавленими сторонами

Розвиток сентиментального туризму на Рівненщині дає можливість відкрити певні перспективи (рис. 3.1).

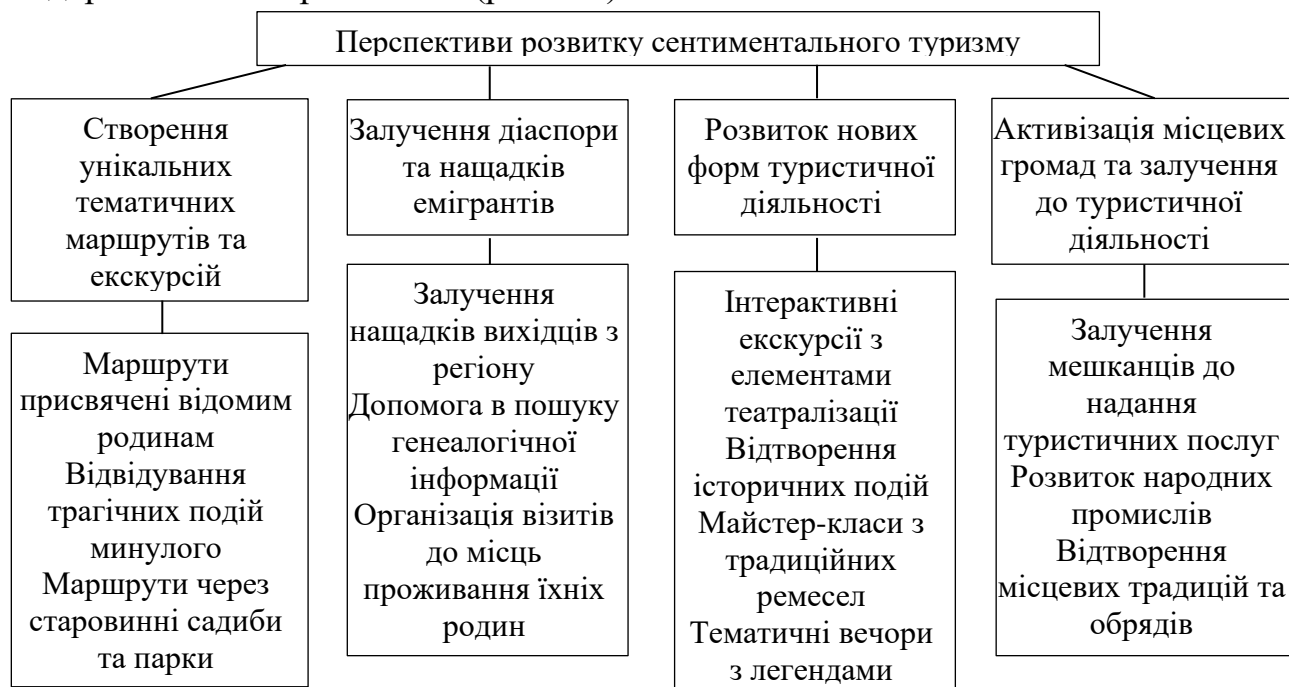

Рисунок 3.1. Перспективи розвитку сентиментального туризму в Рівненській області на основі історико-культурних туристичних ресурсів

Враховуючи результати SWOT-аналізу, перспективи розвитку сентиментального туризму на основі історико-культурних ресурсів Рівненської області є значними. Реалізація певних напрямів, спрямованих на використання сильних сторін та можливостей, подолання слабкостей та мінімізацію загроз, дозволить створити унікальний та привабливий туристичний продукт, сприятиме економічному зростанню регіону, збереженню культурної спадщини та задоволенню потреб туристів у глибоких емоційних враженнях.

Результати SWOT-аналізу дають змогу окреслити конкретні перспективи розвитку сентиментального туризму на Рівненщині, враховуючи сильні та слабкі сторони, можливості та загрози:

1. Створення унікальних тематичних маршрутів та екскурсій. Історико-культурні об'єкти області можуть стати ключовими елементами для розробки спеціалізованих туристичних маршрутів, орієнтованих на викликання певних емоцій та спогадів. Наприклад, маршрути, присвячені відомим родинам, що проживали на Рівненщині, можуть зацікавити їхніх нащадків та тих, хто цікавиться історією шляхетських родів. Відвідування місць трагічних подій минулого, таких як меморіали жертвам воєн та політичних репресій, може стати важливим елементом туризму пам'яті та сприяти осмисленню історії. Маршрути, що пролягають через старовинні садиби та парки, можуть викликати ностальгічні почуття та зацікавити любителів історії побуту та архітектури.

2. Залучення української діаспори та нащадків емігрантів. Рівненська область має значну історію еміграції. Розвиток сентиментального туризму може стати ефективним інструментом для залучення нащадків вихідців з регіону, які прагнуть відвідати землю своїх предків, дослідити родинні історії, знайти місця, пов'язані з їхнім корінням. Створення спеціальних програм для таких туристів, включаючи допомогу в пошуку генеалогічної інформації та організації візитів до місць проживання їхніх родин, може мати значний успіх.

3. Розвиток нових форм туристичної діяльності. Сентиментальний туризм відкриває можливості для створення нестандартних туристичних продуктів. Це

можуть бути інтерактивні екскурсії з елементами театралізації, відтворення історичних подій, майстер-класи з традиційних ремесел, тематичні вечори, засновані на місцевих легендах та історіях. Використання сучасних технологій, таких як віртуальна та доповнена реальність, може збагатити досвід відвідувачів та посилити їхні емоційні переживання.

4. Створення сприятливого інформаційного середовища. Для успішного розвитку туризму необхідно створити якісне інформаційне забезпечення. Це включає розробку інформаційних матеріалів (буклетів, путівників, веб-сайтів) з акцентом на емоційну складову відвідування історико-культурних об'єктів, створення тематичних музеїв та експозицій, організацію інформаційних центрів, де туристи зможуть отримати консультації та допомогу в плануванні своїх подорожей, орієнтованих на сентиментальні переживання.

5. Активізація місцевих громад та залучення їх до туристичної діяльності. Розвиток сентиментального туризму може стати стимулом для активізації місцевих громад. Залучення мешканців до створення та надання туристичних послуг, розвитку народних промислів, відтворення місцевих традицій та обрядів сприятиме збереженню автентичності регіону та збагатить туристичний досвід відвідувачів емоційною складовою.

6. Співпраця з культурними та освітніми установами. Взаємодія з музеями, архівами, бібліотеками, навчальними закладами може сприяти глибшому дослідженню історико-культурної спадщини Рівненської області та виявленню нових історій та фактів, які можуть стати основою для розвитку сентиментальних туристичних продуктів. Організація спільних проєктів, виставок, лекцій та семінарів сприятиме підвищенню обізнаності про історичне минуле регіону та його потенціал для сентиментального туризму.

Оцінимо туристичний потенціал матеріальних і нематеріальних історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області, як ресурсів сентиментального туризму, які найбільше відвідуються мандрівниками, для того щоб визначити перспективи розвитку історико-культурного туризму.

Загальний туристичний потенціал області в контексті її історико-культурної спадщини – це здатність регіону ефективно використовувати свої історико-культурні об’єкти для розвитку туризму, забезпечуючи їх збереження, доступність та привабливість для відвідувачів. Тобто, обрахуємо туристичний потенціал для деяких об’єктів історико-культурної спадщини, а пізніше здійснимо узагальнення в контексті Рівненської області.

Використаємо методика, що бере до уваги вагомість таких критеріїв, як історико-культурна цінність об’єкта матеріальної чи нематеріальної спадщини, рівень доступності та інфраструктурного забезпечення, туристичну привабливість, а також ступінь розвитку й просування об’єкта [22]. Для оцінки перспектив використання історико-культурних туристичних ресурсів в туризмі Рівненської області використаємо формулу, яка об’єднає індивідуальні показники об’єктів у єдиний інтегральний індекс:

$$ПТ = \frac{\sum_{j=1}^N (ПТ_j \times B_j)}{\sum_{j=1}^N B_j}$$

Запропонована формула дає змогу розрахувати зважений загальний показник перспективи, поєднуючи індивідуальний потенціал кожного історико-культурного об’єкта з його більшою значущістю для загального туристичного розвитку.

3.2 – Оцінка потенціалу об’єктів історико-культурної спадщини Рівненської області

Об’єкт історико-культурного туристичного ресурсу	Потенціал туризму	Ваговий коефіцієнт
Дубенський замок	4,79	5
Тараканівський форт	2,84	2
Культурно-археологічний центр «Пересопниця»	3,12	3
Обряд «водіння Куста» в селі Сварицевичі	1,06	1
Палац Ходкевичів у Млинові	2,48	2

Розрахуємо загальні перспективи використання замків та фортифікаційних споруд в туризмі Волинської області

$$\begin{aligned}
 & (4,79 \times 5) + (2,84 \times 2) + (3,12 \times 3) + (1,06 \times 1) + (2,48 \times 2) \\
 \text{ПТ} = & \frac{\text{-----}}{5 + 2 + 3 + 1 + 2} = 3,46
 \end{aligned}$$

На основі розрахунків за інтегральною методикою, загальний рівень перспективного використання п'яти ключових історико-культурних туристичних об'єктів Рівненської області становить 3,46 бала з 5 можливих. Це говорить про помірно високий потенціал регіону в контексті культурного туризму та дає змогу виділити сильні й слабкі сторони окремих об'єктів:

- Дубенський замок демонструє найвищий туристичний потенціал і вже сьогодні виконує роль основного туристичного потенціалу області;

- Тараканівський форт і Палац Ходкевичів мають значний нереалізований потенціал, але потребують реставраційних робіт та покращення інфраструктурного забезпечення;

- культурно-археологічний центр «Пересопниця» оцінено на середньому рівні, зважаючи на його включення до туристичних маршрутів, але недостатній розвиток як самостійного об'єкта;

- обряд «водіння Куста», за своєю унікальністю, має низький туристичний потенціал через обмежену відомість, слабку популяризацію та відсутність інфраструктури доїзду до сільської місцевості, де його можна побачити.

Реалізація цих перспектив вимагає комплексного підходу, співпраці органів влади, туристичного бізнесу, культурних установ та місцевих громад. Продумана стратегія розвитку сентиментального туризму на основі історико-культурної спадщини Рівненської області може не лише залучити нових туристів, але і сприяти економічному зростанню регіону.

ВИСНОВКИ

В наукових доробках українських вчених часто зустрічається поняття «сентиментальний туризм», яке в географії туризму не має єдиного трактування. Сентиментальний туризм є особливим видом подорожей, який базується на емоційній та особистій прив'язаності до певних місць. Це явище пов'язане з ностальгією, родинними коренями та прагненням відвідати території, які відіграли важливу роль у житті мандрівника або його предків. Сучасний світовий розвиток туризму підтверджує, що сентиментальні мотиви відіграють усе більшу роль у виборі подорожей.

Сутність сентиментального туризму полягає в тому, що він є емоційно наповненим видом подорожей, що викликаний особистими або родинними зв'язками з певною місцевістю. Це можуть бути рідні міста, села, історичні місця, культурні об'єкти або місця значущих подій у житті людини чи її предків. Таким чином, цей вид туризму можна розглядати як спосіб повернення до коріння, дослідження свого минулого, відновлення зв'язку з історією та культурною спадщиною.

Сентиментальний туризм є напрямком розвитку туристичної галузі у світі. Він допомагає збереженню історичної пам'яті, підтримці культурних традицій та зміцненню зв'язків між поколіннями. Для багатьох країн, особливо тих, які мають велику діаспору, цей вид туризму є не лише економічно вигідним, а й культурно значущим, адже дозволяє людям відновлювати родинні зв'язки, поглиблювати знання про своє коріння та переживати глибокі емоційні моменти, повертаючись до місць, які змінювали важливу роль в історії своїх родин.

Загалом на території Рівненської області станом на 01.01.2025 року зареєстровано 1088 пам'яток археології, серед яких 20 мають статус національного значення. Це свідчить про глибину історичного шару, що охоплює різні етапи людського існування – від доісторичних стоянок до давньоруських городищ.

Рівненська область, розташована на північному заході України, є унікальним регіоном із багатою нематеріальною культурною спадщиною, що сформувалась під впливом етнічного розмаїття, історичних подій та природно-географічних особливостей Полісся. У контексті сентиментального туризму, цей пласт нематеріальної спадщини виступає важливим елементом відновлення культурної ідентичності та налагодження зв'язків з історичною батьківщиною для численних представників української діаспори та нащадків переселенців.

Нематеріальна культурна спадщина Рівненщини охоплює обрядовість (колядки, весільні звичаї, купальські обряди), традиційні ремесла (вишивка, ткацтво, гончарство), музичну спадщину (поліський фольклор, автентичний спів), а також практики, пов'язані з народною медициною та природознавством. Такі елементи не лише слугують збереженню культурного коду регіону, а й формують базу для розвитку сентиментального туризму.

Розробка туристичного маршруту, що охоплює історико-культурні об'єкти – замки, маєтки, місця традиційних ремесел та етнографічні локації – дозволяє відтворити не лише історичну атмосферу краю, а й забезпечити змістовне занурення в культурний контекст. Крім емоційної цінності для мандрівників, сентиментальний туризм сприяє збереженню та переосмисленню місцевої спадщини, підтримці міжкультурного діалогу, залученню нових цільових аудиторій.

Нами розроблений автобусний маршрут територією Рівненської області «Поліська меланхолія». Основною метою автобусної мандрівки є зануреність в автентичність і тишу через ознайомлення з історико-культурними ресурсами Рівненської області, які володіють великим потенціалом і забезпечують розвиток туризму в регіоні. Схема туристичного маршруту кільцева і рекомендується проводити з середини квітня до листопада, вона має тривалість 3 дні. Вікова категорія туристів може бути різноманітна – від дитячої до осіб зрілого віку. Загальна вартість автобусної мандрівки «Поліська меланхолія» на 3 дні складає 42 493 грн., або 2 360 грн. на 1 особу. Дана ціна може бути менша, якщо група буде складатися з студентів чи школярів.

Рівненська область володіє значним історико-культурним потенціалом, який може стати основою для сталого розвитку туристичної сфери. Проте, на сьогоднішній день розвиток історико-культурних туристичних ресурсів регіону супроводжується певними проблемами, які зменшують ефективність їх використання та інтеграцію в національний і міжнародний туристичний простір. Проблеми розвитку історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області мають комплексний характер і пов'язані як із загальними тенденціями регіонального розвитку, так і зі специфікою збереження культурної спадщини.

Враховуючи результати SWOT-аналізу, перспективи розвитку сентиментального туризму на основі історико-культурних ресурсів Рівненської області є значними. Реалізація певних напрямів, спрямованих на використання сильних сторін та можливостей, подолання слабкостей та мінімізацію загроз, дозволить створити унікальний та привабливий туристичний продукт, сприятиме економічному зростанню регіону, збереженню культурної спадщини та задоволенню потреб туристів у глибоких емоційних враженнях.

Реалізація перспектив розвитку сентиментального туризму на території Рівненської області вимагає комплексного підходу, співпраці органів влади, туристичного бізнесу, культурних установ та місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко В., Борисенко М. Нематеріальна культурна спадщина українців (регіональний аспект). *Український географічний журнал*. №2(118). 2022. С. 73-81.
2. Бунтова Н.В., Коренько К. Історико-культурна спадщина в системі розвитку індустрії туризму України. *Тези доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф.-фестивалю «Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс» (м. Київ, 19-20 травня 2022 р.)*. К.: ВЦ КНУКіМ, 2022. С.195-198.
3. Весільний обряд Рівненщини пропонують внести до списку нематеріальної культурної спадщини України. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/vesilnyi-obriad-rivnenshchynu-proponuiut-vnesty-do-spysku-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchynu-ukrainy>
4. Волошин І.М., Матвійчук Л.Ю., Ненько К.Р. Туристичні ресурси України з атласом туристичних мандрівок: довідкове видання. Львів: ЛДУФК, 2015. 437с.
5. Гедін М.С. Вплив фестивалів на сферу туризму в Україні. *Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 листопада 2024 р.: у 2 ч. Ч. 1*. Харків: НТУ «ХПІ», 2024. С. 395-398.
6. Григорчак І.М. Охорона нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації: міжнародна практика та українські реалії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. № 2. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 10-16.
7. Губківський замок. URL: <https://landmarks.in.ua/oblast/rivnenska/hubkiv>
8. Державний історико-культурний заповідник міста Острога. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/>
9. Дерманський Музей Уласа Самчука. URL: <https://rivne.travel/locations/dermanskij-muzei-ulasa-samcuka>
10. Дослідження Басівкутського городища на Рівненщині. URL: <http://vgosau.kiev.ua/novyny/arkheolohichni-doslidzhennya/1120-baskutivske-horodyshe>

11. Дубенський замок: величний комплекс, яким пишається Рівненщина. URL: <https://rivne.online/archives/93727/dubenskyj-zamok-velychnyj-kompleks-yakym-pyshayetsya-rivnenshhyna?fbclid=IwAR26Tk>
12. Дубенський замок. URL: <https://zamokdubno.com.ua/>
13. Замок у місті Корець. URL: <https://rivne.travel/locations/zamok-u-m-korec>
14. Замки, палаци та вежі: куди поїхати на Рівненщині. URL: <https://visti.rovno.ua/news/zamki-palatsi-ta-vezhi-kudi-poikhati-na-rivnenshchini-37500>
15. Історико-культурна спадщина району. URL: <https://rrda.rv.gov.ua/istoriko-kulturna-spadshchina-rajonu>
16. Історія та таємниці садиби Ходкевичів у Млинові. URL: <https://rivne-future.com.ua/uk/eternal-istoriya-ta-tayemnydzi-sadyby-hodkevychiv-u-mlynovi>
17. Костел Іоанна Хрестителя (Дубровиця). URL: <https://rivne.travel/locations/kostel-ioanna-hrestitela-dubrovica>
18. Кривенкова Р.Ю., Затилюк Ю.С. Історико-культурна спадщина як фактор розвитку туризму (на прикладі країн Південної Європи). *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* Переяслав, 2023. Вип. 98. С. 15-18.
19. Кудінова І.П., Терз С.М. Культурна спадщина – бренд туристичної України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління».* Випуск 7. №2, 2023. С. 27-40.
20. Культурно-археологічний центр «Пересопниця». URL: <https://discover.ua/locations/kulturno-arheologicheskij-centr-peresopnica>
21. Лущик М.В. Про особливості розвитку фестивального туризму (за матеріалами Львівської області). *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021, № 5, Том 2. С. 87-94.
22. Мальська М.П., Грицишин А.Т., Білоус С.В., Топорницька М.Я. Фестивальний туризм: теорія та практика: навч. посібник. Київ: Видавець ФОП Піча Ю.В., 2022. 232 с

23. Мельник Н., Карпюк З., Качаровський Р. Історико-культурна спадщина Рокитнівської ОТГ Рівненської області як рекреаційний потенціал регіону. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти»*. Переяслав, 2020. Вип. 66. С. 18-20.
24. Міщенко О.В. Сакральна спадщина України: класифікація та просторовий аналіз. *Український географічний журнал*. Випуск 4(124). 2023. С. 45-53.
25. Надольська В., Гаврилюк С. Музеї і нематеріальна культурна спадщина. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 63, том 2, 2023. С. 16-24.
26. Найстрашніша історична локація України: чому вам стане моторошно у Тараканівському форті. URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/naustrashnisha-turistichna-lokatsiya-ukrayini-1728447261.html>
27. Нематеріальна культурна спадщина Рівненщини, як потужний ресурс для розвитку туризму: виготовлення мацика та «водіння Куста». URL: <https://rivne.travel/inspiration/macik-ta-vodinna-kusta>
28. Новомалинський замок. URL: <https://landmarks.in.ua/oblast/rivnenska/povomalyn>
29. Новомалинський замок. URL: <https://www.istvolyn.info/post/1963>
30. Острозький замок – твердиня української духовності та культури. URL: <https://karpaty.love/places-objects/zamky-ta-fortetsi/62-ostrozkyi-zamok.html>
31. Палац Ходкевичів. URL: <https://rivne.travel/locations/palac-hodkeviciv>
32. Пересопниця – культурно-археологічний центр на Рівненщині. URL: <https://rivne-day.com/cultural-and-archaeological/>
33. Тараканівський форт – місто привидів. URL: <https://vidviday.ua/blog/tarakanivskij-fort-misto-pryvvydiv/>
34. ТОП-16 туристичних маршрутів Україною 2022 від ДАРТ. URL: <https://zruchno.travel/News/New/6072?lang=ua>
35. Традиція серпанкового ткацтва у с.Крупове Дубровицького району. URL: <https://rocnt.com.ua/?p=1155>
36. Управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації. URL: <https://www.rv.gov.ua/upravlinnya-kulturi-i-turizmu>

37. Цар дерево, капличка та дуб в селі Вежиця. URL: <https://rivne.travel/locations/car-derevo-kaplicka-ta-dub-v-seli-vezica>
38. Четирбук О.Р., Голод А.П. Передумови розвитку ностальгійно-релігійного туризму на українсько-польському прикордонні. *Економіка та суспільство*. Випуск №45. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1926/1854/>
39. Шишак Л.В. Вплив музичних фестивалів на сферу туризму в регіонах України. *Економіка та суспільство*. Випуск №69. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5100/5046/>
40. Щоголева І.В., Соколовський В.А. Фестивалі як перспективний напрям розвитку туристичних дестинацій. *Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації» (м. Київ, 6-7 квітня 2023 р.)*. К.: КНУКІМ, 2023. 478 с. С.298-300
41. Шука Г.П. Подієвий туризм: навч.-метод. посіб. Берегове: ЗУІ, 2023. 171 с.
42. Як розвивається серпанкове ткацтво на Рівненщині. URL: <https://suspilne.media/rivne/760151-peredaut-z-pokolinna-v-pokolinna-tehniku-ak-rozvivaetsa-serpankove-tkactvo-na-rivnensini/>
43. Hanskyi V. O. Komertsializatsiia resursiv istorykokulturnoi spadshchyny v turyzmi: mekhanizmy, limity ta bar'ieri. *Економіка та управління національним господарством*, No. 15, 2018. P. 95-99.

ДОДАТКИ

Додаток А

Картка автобусного маршруту територією Рівненської області «Поліська меланхолія»

Основні показники маршруту

Вид маршруту – історико-культурний (сентиментальний)

Кілометраж спелеологічного маршруту – 355 км

Тривалість маршруту – 3 доби

Всього туристів у групі – 18

Всього туристів по маршруту – 18

Всього чол / днів обслуговування – 6,5

Початок обслуговування першої групи – з 01 травня

Початок обслуговування останньої групи – 30 жовтня

Закінчення обслуговування останньої групи за маршрутом – 31 жовтня

Вартість путівки на 1 особу – 2 360 грн. (без харчування).

Місяць	Туристів за місяць	Графік заїзду	Груп туристів
травень	20	16 – 18, 22 – 24	2
червень	30	7 – 9, 16 – 18, 22 – 24	3
липень	30	7 – 9, 16 – 18, 22 – 24	3
серпень	20	16 – 18, 22 – 24	2
вересень	20	16 – 18, 22 – 24	2